

Tereziánská iniciativa

46

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

únor 2009

Karol E. Sidon, vrchní zemský rabín, a kardinál Miloslav Vlk sledují v Senátu Parlamentu ČR program slavnostního setkání u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti.

(Více na str. 2 až 4)

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

Před 64 lety byl osvobozen nejhrůznější koncentrační a vyhlazovací tábor Osvětim. Někteří jeho vězni dnes seděli v Hlavním sále Senátu. Dnes – po čtyřiašedesáti letech.

V úterý 27. ledna 2009 se konalo Slavnostní setkání v Hlavním sále Senátu. Setkání pořádal Senát Parlamentu ČR a Federace židovských obcí v ČR.

Po uvítání všech přítomných Jiřím Daníčkem, předsedou FŽO v ČR, přednesl projev Přemysl Sobotka, předseda Senátu. Pak následovalo hudební vystoupení Pavla Šporcla (housle), kterého na klavír doprovázel Petr Jiříkovský.

Následovalo vystoupení Jaroslava Krause, místopředsedy Terezínské iniciativy, a Jany Horváthové, ředitelky Muzea romské kultury v Brně.

Po další hudební vložce Pavla Šporcla a Petra Jiříkovského slavnostní setkání ukončil závěrečným slovem Jiří Daníček.

-míst-

Foto ze Senátu: Matěj & Michal Stránský

Jiří Daníček

Dagmar Liebllová

Přemysl Sobotka

Projev předsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky:

Vážené dámy a pánové, vážení hosté, přátelé,

jsem velice rád, že vás mohu i letos uvítat v těchto historických prostorách při příležitosti již tradičního společného slavnostního setkání českého Senátu a Federace židovských obcí v České republice, které se koná u příležitosti „Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti“.

Každý rok při této příležitosti mohu s hrdostí konstatovat, že českému Senátu není otázka antisemitismu lhostejná. Jak jsem již několikrát v minulosti řekl, chápeme tuto problematiku s jejím hrůzným historickým pozadím stále jako jednu z živných půd pro

extremisty všeho druhu, kteří zneužívají možnosti svobody a demokracie kdekoli na světě. Proto se vždy ostře stavím se svými kolegy proti projevům těchto lidí, ať je dělají v rámci vládní politiky někde v Teheránu či u nás doma při pouličních krávních skinheadských bojůvek. Proti nim však nepomůže žádný zákon, rozhodující musí být, aby jej vždy doplňovala aktivita všech slušných lidí této země. Pokud nebude slyšet jejich hlas, dostaneme se rychle do morálního marasmu, v jakém jsme žili například v 50. a 70. letech minulého století.

Existují i ještě vážnější problémy, jak to dokazuje nedávný konflikt v Gaze, na který mám podobný pohled jako náš ministr zahraničí a můj kolega senátor Karel Schwarzenberg. Jsem rád, že se sice v Gaze již nebojuje, ale nesmíme zapomínat na to, kdo byl viníkem tohoto konfliktu a kdo si mír na Středním východě rozhodně nepřeje.

Bohužel ne všichni evropští občané a politici tuto problematiku dostatečně chápou. Byl bych proto velice roztrpčen, kdyby měly v evropské politice zvítězit projevy mnichovské mentality s naivní a nebezpečnou představou, že obětováním státu Izrael získá Evropa nějaký zisk. Falešný mír, který v budoucnu vede k větší válce, nemá nikdy smysl. To v naší historii jasně potvrdil rok 1938...

Nesmíme proto dovolit, aby se nám Evropanům taková restu hodná pasivita či politické klíčování vymstily jako v 30. letech. Hrůzný stín minulosti bohužel stále nepatří jen do učebnic dějepisu, je stále živý a hrozí novými tragédiemi. Mějme to na paměti a nesmiřujme se proto s touto skutečností.

Jaroslav Kraus

Projev Jaroslava Krause:

Vážený přítomní,

jsem místopředsedou sdružení, které spojuje ty, kteří přežili věznění v koncentračních táborech, věznicích a ghettech v důsledku protizidovské nacistické perzekuce. Dovolte, abych Vám jménem všech členů a předsednictva našeho sdružení – Terezínské iniciativy – projevil hluboké uznání a obdiv, že jste v tomto sále uskutecnili toto pietní shromáždění.

Fenomén holocaustu, nebo šoa, byl za tolik let popsán, zpracován a zhodnocen ze všech možných hledisek v mnoha zemích civilizovaného světa. Také u nás by publikace, knihy a studia vytvořily hezky pěknou knihovnu. A nejen to. Hluboce si vážím toho, že Česká televize v den výročí „Křišťálové noci“ zařadila v minulém roce na program devítihodinový francouzský film *Šoa*. Viděl jsem ho podruhé, a vydržel ho sledovat nepřetržitě celý, a objevil v něm nové a stále nové postřehy. Zvlášť si cením toho, že uvedl tematiku vyhlazovacích táborů, které předcházely neznámější „továrně na smrt“ v Auschwitz-Birkenau. Komu dnes říkají něco jména míst jako Chelm, Majdanek, Sobibor, Belzec a Treblinka? Treblinka je známa o něco více, díky publikaci Richarda Glazara, který spolu s Karlem Ungerelem přežili jako jediní čeští židé povstání vězňů v Treblince. O jmenovaných vyhlazovacích táborech bych řekl, že to byly jakési manufaktury smrti, neboť cyklon B nebyl dosud zakázkovým zbožím pro německé chemičky.

Vzpomínám si, kdy jsem se poprvé dozvěděl o těch prvních vražedných systémech. Bylo to v září 1944 v birkenauském sektoru „BII: e“. Od jednoho vězně z „Kanady“, komanda vyklízejícího příšle transporty, židovského důstojníka Královského norského loďstva. Říkal si Narvik – podle místa, kde byl zajat – a vyprávěl svou norskou angličtinou „o dušegubkách“, nákladních autech, která usmrcovala svůj lidský náklad výfukovými plyny.

O těchto vyhlazovacích táborech se zachovalo velmi málo, neboť téměř nikdo nepřežil. Jedna krátká vzpomínka se zachovala od rodáka z Boskovic na Moravě. Josef Ticho vzpomíná, jak po 11 měsících existence v Sobiboru při usmrcování Židů začaly dne 14. října 1943 vzpoury. Bylo zabito 11 esesáků a několik Ukrajinců. Byl předposlední, kterému se podařilo uprchnout přes vysoký ostnatý plot na louku a odtud do lesa. Ti, kteří zůstali v táboře, byli druhého dne zastřeleni.

Vyhlazovací soustava podléhala přísnému říšskému tajemství. Přesto si vzpomínám, že ještě v Terezíně, v zimě 1942, mně jednou začal nadávat jeden český četník, protože jsem před ním hned nesmekl pokrývku hlavy, a zakončil svůj projev přednesený v perfektním pražském žižkovském dialektu, že „poletím komínek s ostatními a ani nemrknou.“ Při pohledu na komíny krematoria v Auschwitz – Birkenau, jsem si na toho českého četníka vzpomněl a dodnes je pro mě tajemstvím, jak v té době v Terezíně věděl ten náš strážce o největší továrně na smrt pro evropské Židy.

Mám za to, že je ještě mnoho neobjasněných otázek z doby holocaustu, přesto, že existuje na světě mnoho muzeí a knihoven. V tom je jedna stránka složitosti fenoménu holocaust. Nevím, zda je kupříkladu objasněn případ dětí z Bialystoku, které přijely do Terezína, kde byly po šest týdnů v naprosté izolaci, a poté s 53 terezínskými vězni – lékaři a ošetřovatelkami, odtransportovány do plynových komor v Birkenau. Vysvětlení údajně podal vysoký důstojník SS u soudu v Bratislavě, že měly být vyměněny za německé vojáky v anglickém zajetí. Himmler stornoval tuto výměnu na základě upozornění velkého arabského muftího.

Rovněž nebyla podle mne dostatečně objasněna funkce, účel a zničení rodinného tábora českých židů v „B II. b“. Proč přijelo z Terezína do „B II. b“ 5.000 židů bez selekce před doktorem Mengelem? Proč jim byl ponechán jejich oděv i vlasy, proč muži, ženy i děti byli půl roku ubytováni ve stejném táboře a poté jedné noci povražďeni?

Každoročně vzpomínáme 8. března na tuto největší hromadnou vraždu československých občanů. Tento případ není podle mého soudu dostatečně objasněn a dosavadní vysvětlení jsou pouhé dohady a domněnky.

Domnívám se, že před našimi mladými historiky je ještě mnoho práce, pokud se týká historie holocaustu. Přivítal jsem, že od 1. ledna 2009 vzniklo v pražském Židovském muzeu oddělení pro dějiny šoa.

S přáním mnoha úspěchů jim, ale i Vám všem, kteří jste se dnes shromáždili ke vzpomínce na všechny oběti nacistických zločinců, se s vámi srdečně loučím.

Projev Jany Horváthové:

...ubohost těchto malých červíčků bodala ještě více do srdce. Děti, stejně jako dospělí, byly kost a kůže, bez svalů a tuku, a jen kůže slabá jak pergamen potahovala všude tvrdé kosti kostry a zaněčovala se do hnisajících ran... Mnozí z těch, kteří už tak dlouho odvykali jídlu, už se po něm neptali, ale neustále žádali pití, také ti, jejichž těla byla přeplněna tekutinou, prosili neustále o vodu. Žízeň, neuhasitelná žízeň byla jednou z velkých bolestí Birkenau. Pít vodu bylo zakázáno, protože byla závadná; tři vědra s kávou nebo čajem... byla jako výsměch pro tisíc vyprahlých hrdel v bloku. Nijakou výhrůžkou ani prosbou nebylo možno zadržet děti od pití. Prodaly svůj poslední příděl chleba za pohár závadné vody. A když už nemohly chodit, ležly v noci z lůžka a tajně se po čtyřech plazily pod palandu ke kbelíkům s vodou na mytí a pily ji. Pro hlad, žízeň, chlad a bolesti neměly děti ani v noci klid. Jejich sténání narůstalo jako orkán a ozývalo se celým blokem, až vyčerpáním ustávalo a po krátkém odmlčení narůstalo do nového crescenda.

Toto jsou vzpomínky Lucie Adlesberger, lékařky ošetřující děti v sirotčím bloku cikánského tábora v koncentračním táboře Auschwitz II-Birkenau.

Svědectví o holocaustu Romů, to je moje čtení před spaním a moje práce, která mě provází po cestě z práce tramvají, doma při přípravě večeře, ale nejvíc večer, když už děti spí a já podobné příběhy ukládám do počítače. V takových chvílích brání pohledu na moje spící děti dveře ložnice, které aspoň trochu tlumí datlování do klávesnice; přítom právě tehdy nejvíc bych je potřebovala vidět živé a zdravé. Prožívám opakovaně tyto příběhy, ale vždy už jen skrze své děti – od doby, co jsou na světě. Když pak uléhám za nimi do postele, tisknu se k nim skoro křečovitě, držet, ►

Pavel Šporcl

Jana Horváthová

držet, jen nepustit..., ale ani TO tenkrát přece nepomohlo. Když na cestě do plynové komory romské ženy schovávaly děti pod sukněmi, nebo jim dávaly pít vlastní sliny, bylo to už to poslední, co ještě mohly udělat. Tisknu se ke své dcerce a vidím v ní ty nejnevinější oběti osvětimského pekla, ty děti kostičky, tak opuštěné ve svém bolestivém odchodu, tisknu ji k sobě skoro tak, až se probouzí z hlubokého klidného spánku, ale rychle v mém objetí zase usíná. Ve dne, když je vzhůru, to zvládám lépe. Dívám se na ni, jak si sama zcela soběstačně hraje, nasávám to posvátné ticho, které podbarvuje jen její brumlání a tichý šum hraček posouváných po koberci. Ten pohled mi dělá dobře, vrní to ve mně jako v kočce.

Říká se, že člověk prožre o svém štěstí, až když ho ztratí. Já ho tedy cítím

i v daných chvílích, ale je plně ukoptěného strachování, aby snad neskončilo. Už dávno vím, že zárodek smutku z pomíjivosti je nezbytnou součástí aureoly všeho krásného tady na zemi. Kdo prožívá nebo prožil štěstí ví, že není na světě nic lepšího, i když to bývá jen krátký okamžik, skoro záchvěv. Ale zato je možné si ho dlouho pamatovat a vzpomínka hřeje dál. Kdo v sobě nenosí ani stopu po podobné vzpomínce, je jistě chudák, ať už z vlastního či cizího zavinění. Budme mu nápomocni, ale zároveň se před ním mějme na pozoru. Je totiž nebezpečný... Pokud nepoznal štěstí, nebojí se, že ho ztratí, neslyší, že hodiny utíkávají i jeho život, má pocit neomezeného plynutí času. V bežce se jen těžko rozeznává, že smrt je součástí vlastního stínu, necítí, že i v plném zdraví mu zubatá ustavičně

dýchá na záda. Je suverénní a vlastní smrt je pro něj jen vzdálený, až abstraktní pojem. Bez omezení proto může usilovat o neštěstí nebo zmar někoho jiného, v marné touze prožít konečně aspoň trošku toho dosud nepoznaného – blaženého pocitu štěstí.

Nic nového pod sluncem. Je přece známo, že šťastní lidé jsou tak zranitelní. Pamatujme na to a budme ve střehu. Holocaust nebyl historickou anomálií, ale pouze jedním z nejtragičtějších projevů temných zákoutí lidské mysli. Mějme se na pozoru!

Úryvek z textu Jany Horváthové v knize: Ludvíková, Věra. (ed.): *Pošli to dál – kniha vzkazů lidem i vesmíru*. Praha Chronos 2003.

Den památky obětí holocaustu v Českém rozhlase

Jak už se stalo tradicí, připomněla 27. leden – Den holocaustu – stanice Vltava vynikajícím kombinovaným pořadem, jehož autorkou byla opět Vladimíra Lukařová.

Průvodcem po Terezíně, městem – bývalým ghettem – i Malou pevností byl ředitel Židovského muzea Leo Pavlát, který posluchače dovedl až ke krematoriu a pohřebišti. Ředitel Památníku Terezín Jan Munk je seznámil podrobně s expozicí Muzea ghetta. Oba výklady byly doplněny zpěvy a hudbou i čtením jmen obětí Šoa.

S Dr. Pavlátem se autorka vydala ještě do Úštěka na prohlídku zrestaurované synagogy a hřbitova i židovského hřbitova v Mladé Boleslavi.

Na tento dvouhodinový program navázala ještě hudební část, v níž zaznělo několik Biblických písní Antonína Dvořáka v podání Karla Bermana, Žalmová symfonie Igora Stravinského v podání České filharmonie pod vedením Karla Ančerla, a Zuzana Růžičková zahrála dvě skladby Bohuslava Martinů. Páteční večer byl krásným uctěním památky tohoto dne.

27. ledna pozvala stanice Praha v rámci pořadu *Setkání* k rozhovoru předsedu Židovské obce Praha pana Františka Bányaiie. Začal otázkou, proč je třeba se stále znovu a znovu vracet k tématu holocaust. Uvedl, že důvodem je, že se dosud relativizuje jak způsob průmyslového vyvražďování zcela nevinných obětí, tak jejich počet, mezi zavražděnými bylo také 1 500 000 dětí. Zabíjelo se však nejen v plynových komorách, docházelo i k jiným hromadným vraždám, při nichž neváhaly pomáhat i některé dobrovolné sbory na okupovaných územích. Proto dnes vzpomínáme na radostný den 27. ledna 1945, kdy byla osvobozena Osvětim, ale i na vše, co se odehrávalo po čtyři roky předtím.

Dnes šířitelé antisemitismu poukávají opět větší pozornost veřejnosti, a protože mají možnost prezentovat se v médiích, jsou viditelnější a nebezpečnější.

E. Št.

Zprávy z komisí, které na sněmu neuslyšíte

Sociálně zdravotní komise TI

Věra Baumová

V průběhu roku 2008 přispívala Tereziánská iniciativa obětem židovské perzekuce z grantů od Claims Conference (CC) jako v předešlých letech. Šlo zejména o **zdravotní grant**, který organizačně zajišťuje sociální oddělení ŽOP, **grant naléhavé pomoci**, který rozdělují komise TI na základě došlých žádostí, a **grant na domácí péči**, který zajišťuje středisko EZRA.

Pro rok 2009 má TI opět příslib z CC na jednotlivé granty, zatím však tento příslib nebyl písemně potvrzen. Vaše požadavky na příspěvky jsou evidovány a jakmile dojde k potvrzení finančních částek jednotlivých grantů, budou i vyřizovány. Pravidla pro vyplácení příspěvků zatím zůstávají stejná jako v roce 2008.

Výchovná komise TI v roce 2008

Michaela Vidláková

Činnost výchovné komise (její funkci v TI vykonávají M. Vidláková a P. Werner) spočívá stejně jako v minulých letech především v osvětě mezi českou mládeží. Tzn. spolupráci s Památkem Tereziánská na vzdělávacích zájezdech žáků a studentů do PT, vyhledávání a účast pamětníků na besedách v Památku i ve školách, účast na vyhodnocení literární a výtvarné soutěže v PT, a dalších již zcela standardně zaběhnutých činnostech, ale i v přípravě žádostí o granty na tuto činnost, vypracovávání průběžných a závěrečných zpráv.

Jsme si plně vědomi, že bez poskytnutých grantů, především od Ministerstva školství a od Claims Conference (ale pomůže i malá částka od NFOH) bychom nikdy nedokázali zajistit cesty škol do Tereziánska – a tím by veliký zájem o návštěvu Tereziánska silně

poklesl. V současné době je potěšující fakt, že kapacita návštěv je plně zamluvena na rok 2009 i 2010 a jsou již mnohé přihlášky také na rok 2011. Jen je nutno doufat, že i nadále nám budou granty poskytnuty alespoň ve stávající výši.

Nově začala intenzivní spolupráce s organizací ICEJ, která rozpracovala velkorysý projekt výuky o holocaustu na českých školách, vyškolila s pomocí Židovského muzea několik desítek lektorů, kteří mají přístup do škol v mnoha krajích ČR, kam dosud naše vlastní besedy většinou nedosáhly. Projekt počítá také s účastí co největšího počtu pamětníků, ochotných ve školách vyprávět o svých zážitcích. V Praze, Brně a Ostravě jsou takovíto spolupracovníci z našich řad k dispozici, horší situace je ve vzdálenějších oblastech, především jsou problémy v obsazení jižních a severních Čech. Doufáme však, že se přeče jen na naši nedávnou výzvu v časopise TI ještě někdo přihlásí.

Kulturní komise v minulém roce

Eva Herrmannová a Anna Hanusová

Naši pozornost jsme opět věnovali nejrozličnějším kulturním akcím, o nichž jsme referovali v tomto našem časopise i na našich schůzích. Také jsme obě opět působily v severoněmeckém Schwerinu, v porotě mezinárodní soutěže „Zapovězená hudba“.

Jako v minulých letech, tak i v roce 2008, se nám podařilo opět uskutečnit „divadelní setkání“ členů Tereziánské iniciativy a to především díky Aničce Lorencové – díky jí jsme se mohli sejít na Václavském náměstí v sále kina Světozor na velmi vtipném a výborně zahraném divadelním představení americké komedie Příliš drahá Matylda.

Všem, kteří nám i v minulém roce pomáhali, moc děkujeme.

Ohlédnutí za minulými čísly časopisu

Michal Stránský

Od minulého sněmu do dneška se redakční radě podařilo vydat čtyři čísla našeho časopisu. Sami se musíme pochválit, protože od té doby jsme nejen o rok zestárlí (nejsme v tomto ohledu nijak výjimeční), ale také nám trochu ubylo sil. Navíc se počet členů redakční rady poněkud zredukoval. Jeden člen se začal cítit už unavený, druhý bohužel odešel už navždy.

K obvyklé rekapitulaci a pro připomenutí:

Tereziánská iniciativa číslo 43 přinesla především na 9 stranách reportáž ze sněmu, který se konal poprvé v novém prostředí pražského hotelu DUO. Změna místa byla určitě k dobru, konečně i letošní sněm svolalo předsednictvo TI na stejné místo.

44. číslo zachytilo letošní Tereziánskou tryznu na Národním hřbitově s projevem předsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky, pro nás trochu atypický životní příběh vojáka od Tobruku a rozhovor s Pavlem Štinglem, zejména o jeho posledním filmu Ghetto jménem Baluty.

45. číslo časopisu připomnělo čtenářům tradiční vzpomínkové shromáždění při příležitosti zahájení transportů před 67 lety. Seznámili jsme se mimo jiné s činností Mezinárodního křesťanského velvyslanectví Jeruzalém, s organizací, která nám docela významně pomáhá.

46. číslo máte právě před sebou, a tak není třeba jeho obsah blíže popisovat.

PAMÁTNÍK TEREZÍN v roce 2009

Jan Munk

Hned na začátku chci poděkovat Terezínské iniciativě za vynikající spolupráci a podporu v roce 2008. Chci poděkovat nejen za sponzorování vzdělávacích programů formou finanční podpory cestovních nákladů a celou řadu dalších aktivit, které pro nás představují významnou pomoc, ale také za obětavou účast jednotlivých členů, kteří na naše semináře jezdí a na obsahovém zajištění se přímo podílejí. Patří jim velký dík proto, že setkání s bývalými vězni je pro tyto mladé lidi velmi důležité a motivuje je k aktivní účasti na semináři, ale také po jeho skončení k dalšímu aktivnímu využívání získaných poznatků a dovedností ve škole.

Koncem minulého roku se začal projevovat dopad světové finanční krize na úroveň návštěvnosti. Celkově skončil loňský rok jen poměrně malým poklesem zhruba 7%. Toto snížení se projevilo především mezi zahraničními návštěvníky. Je však pravděpodobné, že tento vývoj bude pokračovat a návštěvnost Památníku poklesne v příští sezóně ještě více. To bude mít negativní vliv na možnosti realizovat projekty, které jsme chtěli v tomto roce uskutečnit. Důsledky finanční krize se ale neprojevují jen v Terezíně. Také Ministerstvo kultury reviduje možnosti podpory různých projektů. Podle dosavadních konzultací a v rozporu s našimi původními předpoklady státní rozpočet musí být přehodnocen a redukován také v kapitole kultura. To samozřejmě znamená, že i v Památníku budeme muset korigovat svoje původní záměry a jednotlivé projekty zahajovat až v okamžiku, kdy budeme mít zajištěno jejich reálné finanční krytí.

Zahajujeme ale také projekty, jejichž příprava již byla zahájena a vzhledem ke své povaze je nelze zrušit nebo odložit. Takovýmto projektem je například připravovaná výstava a vydání katalogu, kterým chce Památník Terezín připomenout 90. výročí narození Františka Petra Kiena, která by měla být zpřístupněna v květnu tohoto roku. Příspěvek z Ministerstva kultury na tuto výstavu byl redukován na 300 000,- Kč, i když celkové náklady dosáhnou zhruba 3 milionů korun. Splnění tohoto úkolu je možné jen díky využití všech finančních rezerv, kterými Památník disponuje.

Na konci června se bude v Praze konat velká mezinárodní konference o otázkách židovského majetku uloupeného nacisty pod

Pomník na pietním místě u Ohře

názvem „Holocaust Era Assets“, která bude probíhat v rámci českého předsednictví EU. Památník Terezín byl pověřen přípravou části, která se bude zabývat vzděláváním, ale také připomínáním a výzkumem holocaustu. Součástí konference bude podepsání závěrečné deklarace v Terezíně. Příprava je velmi náročná také proto, že se na přípravách podílejí i vlády a zastupitelské úřady dalších států, a tudíž koordinace přípravy konference musí být v rukou Ministerstva zahraničních věcí a Předsednictva vlády ČR.

K vydání je rovněž připravena práce Dr. Marka Poloncarze „Čeští vězni v KT Osvětim“, kterou bychom chtěli vydat také v tomto roce. Samozřejmě počítáme s vydáním Terezínských listů a budeme vydávat i přepracované a rozšířené vydání katalogu Muzea Malé pevnosti.

Máme také připraveny projekty oprav, restaurování a sanací, které považujeme za velmi potřebné, ale nejsme si jisti, zda na ně budou zajištěny finance. Jednou takovouto akcí je rekonstrukce bývalého Kolumbária, ve kterém došlo při povodních v roce 2002 ke zborcení kleneb a zavalení rozsáhlých prostor zeminou. Jediným možným způsobem rekonstrukce je použití původní technologie výstavby. Znamená to odtěžení zeminy, vyzdění kleneb a obnovení původní izolace jílem, navrácení zeminy a obnovení izolace travnatými drny.

Jako reakce na stále nebezpečí povodní je projekt vybudování protipovodňových opatření, která by měla spočívat jednak v restaurování a funkční obnově vodních stavidel, které by umožnily uzavření průchodu vody do pevnostních příkopů Malé pevnosti, a dále ve vybudování protipovodňových bariér ve všech branách Malé pevnosti. Připravené je i restaurování cihelných zdí v pevnostních příkopech Malé pevnosti, právě tak jako restaurování podzemních chodeb, které byly poškozeny již zmiňovanou povodní.

Strom terezínských dětí

V novém objektu Dlouhá 17 (Dům s modlitebnou z doby ghetta) byly nalezeny zbytky mansardy, kterou si zde jako tzv. kumbálek vybudovali ubytovaní vězni. Mělo by dojít k restaurování a rekonstrukci těchto prostor, aby bylo možné zařazení tohoto objektu do prohlídkové trasy. Takový objekt svou názorností určitě výrazně obohatí prezentaci dějin terezínského ghetta. V konečné verzi realizace tohoto projektu počítáme rovněž s vaší pomocí, která nepochybně dodá celé rekonstrukci na věrohodnosti. Tak tomu ostatně bylo i při přípravě rekonstrukce ubikace v Magdeburských kasárnách.

Je prakticky jisté, že na řadu těchto úkolů nebudou v tomto roce finance. Většina tudíž bude moci, pokud vůbec, být zahájena až v druhé polovině roku, jak již bylo konstatováno v úvodu.

Doufám však, že se situace změní, a až budeme hodnotit výsledek dosažený v tomto roce, budeme moci konstatovat, že se podařilo udělat více, než jsme se na počátku roku odvážili doufat. Držte nám palce, prosím!

Oddělení holocaustu Židovského muzea v Praze v roce 2008

Michal Frankl

Uplynulý rok nebyl pro Oddělení holocaustu Židovského muzea v Praze určitě ten nejlehčí. V srpnu jsme se bohužel rozloučili s Anitou Frankovou, bývalou vedoucí oddělení a v mnohém ohledu jeho duší. Anita Franková hrála zásadní roli v uspořádání a zpřístupnění archivních sbírek Terezín a Dokumenty perzekuce; v poslední době se pak věnovala především pořádání dokumentů z akce Pomozte pátrat po zmizelých sousedech. Všichni jsme ji znali jako ochotnou kolegyni se svérázným humorem. Lidsky i svými zkušenostmi je Anita Franková nenahraditelná.

Shodou okolností ve stejné době jsem byl pověřen vedením tohoto oddělení, které se dosud podílelo na projektech Institutu Tereziánské iniciativy, na vydávání Tereziánských pamětních knih a na databázi obětí Institutu, internetových stránkách www.holocaust.cz a dalších činnostech. Jsem autorem nedávno vydaných knih o českém antisemitismu na konci 19. století a o uprchlících před nacismem za první republiky (spolu s Kateřinou Čapkovou). Mou zástupkyní se stala dr. Jana Šplíchalová.

Kvůli nejasnému názvu se zavádějícími konotacemi jsme se rozhodli od roku 2009 změnit název na Oddělení pro dějiny šoa. Náplň činnosti oddělení však zůstává stejná.

Oddělení pečuje o unikátní dokumenty o průběhu a obětech „konečného řešení“ v českých zemích, o tereziánském ghettu a dalších tématech. Jako každé muzeum usilujeme o jejich zachování a konzervaci, ale také – a především – o jejich zpřístupnění, tak aby pomáhaly spoluvytvářet kolektivní paměť o osudech českých Židů za druhé světové války. Již v minulém čísle Tereziánské iniciativy jsme informovali o využívání sbírky rozhovorů s pamětníky. Desítky badatelů navštěvují také archiv oddělení: je mezi nimi řada studentů, historici, ale například i filmaři z České republiky a ze zahraničí. Značná část z nich se zajímá o kulturu v Terezíně, ale objevují se i další témata: „Rada starších“, Ghetto wache, uprchlíci, děti v Terezíně a mnoho jiných.

V minulém roce oddělení zahájilo ambiciózní projekt digitalizace archivních sbírek, během něž by – v závislosti na finančních možnostech a udělených grantech – mohly být všechny dokumenty během zhruba šesti let naskenovány. Nedílnou součástí procesu digitalizace je revize fondu a inventářů, jejich přepsání do elektronické databáze a propojení naskenovaných dokumentů s databázemi deportovaných, s místy a koncentračními tábory a jejich označení klíčovými slovy. Oddělení zatím provedlo inventuru dosud digitalizovaných dat, a to jak z hlediska uspořádání tak i bezpečného uložení, a v současnosti vytváří digitální inventář ke sbírce fotografií. V budoucnu bude možné digitalizované dokumenty prohlížet na počítači ve studovnách Židovského muzea a fotografie či další materiály týkající se obětí holocaustu také přes www.holocaust.cz.

Oddělení holocaustu se podílelo na projektu Institutu Tereziánské iniciativy k připomínce 70. výročí „křišťálové noci“ v pohraničí českých zemí. Výslednou online výstavu, složenou z textů historiků, fotografií, svědectví pamětníků a archivních dokumentů, si můžete prohlédnout na www.holocaust.cz. Tento projekt považujeme pouze za malý krok k dokumentaci a zhodnocení pogromu z listopadu 1938 v pohraničí, a proto se tomuto tématu (a v širším slova smyslu osudům sudetských Židů) budeme dále věnovat i v budoucnu.

V roce 2008 pokračovala těž příprava třetího dílu výstavy „Transporty protektorátních Židů na východ v letech 1941–1942“ se zaměřením na Bělorusko. Cílem projektu, podobně jako dokumentárních filmů Lukáše Příbyla, je poukázat na mnohdy pozapomenutá místa pronásledování a vyhlazování Židů z českých zemí. Jana Šplíchalová, která výstavu připravuje, sbírá k tomuto tématu intenzivně v archivech v České republice a v Německu dokumenty, výpovědi a fotografie.

Významnou součástí činnosti oddělení je každodenní odpovídání na dotazy badatelů, rodinných příslušníků nebo škol a podpora projektů nejrůznějšího charakteru. Pracovníci oddělení se aktivně účastní vědeckých konferencí a komunikují s médii.

Činnost Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze na téma holocaustu (ŠOA) v roce 2008

Miroslava Ludvíková

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze (VKC ŽMP), jehož pobočka pracuje i v Brně, v loňském roce pokračovalo ve svých pravidelných přednáškách a interaktivních programech pro školy věnovaných tematické šoa, antisemitismu a perzekuce českých a moravských Židů za druhé světové války. Tradičně největší zájem ze strany škol bývá o programy a dílny věnované šoa. Tyto programy jsou protívahou klasických přednášek a účastníci se aktivně podílejí na programu. *Hanin kufřík* přibližuje pět osudů protektorátních židovských dětí. *Holocaust v dokumentech* je určen vyšším ročníkům základních škol a studentům středních škol. I zde se pracuje v pěti skupinách, které mají za úkol analyzovat dokumenty spojené s pěti fázemi holocaustu: definice a evidence, zbavování práv a majetku, deportace, koncentrace a fyzická likvidace. Projekt *Reflexe – viníci, zachránce a ti ostatní* přichází s výkladem holocaustu na základě fotografií a příběhů pachatelů, obětí a diváků.

VKC koordinuje několik putovních výstav, které se věnují problematice šoa, židovské perzekuci a historii druhé světové války. Výstava *Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí* seznamuje s životními osudy šesti židovských dětí za druhé světové války na základě dobových a rodinných dokumentů, fotografií, dětských kreseb nebo deníkových záznamů. Na jaře loňského roku vyšla k výstavě publikace, která z výstavy vychází, avšak je v mnoha směrech rozšířená: dostalo se na více vzpomínek dětí, na širší historické souvislosti a události, na vysvětlení řady pojmů i na bohaté přílohy včetně metodických materiálů a pracovních listů. V listopadu 2008 pak byl k výstavě přiřazen filmový dokument vzpomínek pamětníků s názvem *Nezapomínání*. Oba vzdělávací materiály jsou pro pedagogy k dispozici ve VKC.

Výstava *Anna Franková – Odkaz pro současnost* vypráví světoznámý příběh Anny a její rodiny na pozadí aktuálních problémů rasismu a xenofobie. Díky partnerskému projektu amsterdamského Anne Frank House a zemím tzv. Visegrádské čtyřky mohli čtyři žáci dvou českých škol, které výstavu loni navštívili, strávit týden věnovaný tématům šoa, xenofobie, antisemitismu v polském Krakově.

Tematikou šoa se zabývá i putovní výstava *Děvčata z pokoje 28, L 410, Terezín*, jejíž panely představují pro školáky srozumitelným způsobem život několika mladých děvčat jednoho ►

Zmizelí sousedé – Pocta dětským obětem holocaustu

z dětských domovů v Terezíně v období Protektorátu Čechy a Morava s přesahem do dnešních dnů.

I v roce 2008 pokračovala spolupráce VKC s občanským sdružením Zapomenutí na projektu *Zmizelí sousedé – Pocta dětským obětem holocaustu*. Zmizelí sousedé jsou projektem VKC určeným pro žáky a studenty základních a středních škol, jejichž cílem je získávat svědectví účastníků šoa nebo svědků těchto

událostí. V loňském roce projekt získal významné ocenění Evropské komise Zlatá hvězda aktivního evropského občanství. Novou putovní výstavu s názvem *Ghetto jménem Baluty/Zpráva o Lodži* získalo VKC od dvojice autorů Karel Cudlín a Pavel Štingl. Tato výstava je věnovaná lodžskému ghettu a souvislostem tohoto fenoménu pro současnou dobu. K výstavě vznikl stejnojmenný filmový dokument.

Ve spolupráci s Památníkem Terezín uspořádalo v loňském roce VKC dva semináře pro učitele na téma *Jak vyučovat o holocaustu*, kterých se zúčastnilo téměř sto pedagogů. Proběhly dva cykly čtyřdenního semináře *Židé – dějiny, kultura v Praze*, jeden třídní seminář v Brně. Několik seminářů pro učitele a studenty se uskutečnilo přímo ve školách v rámci projektů *Neztratit víru v člověka...* a *Anna Franková*.

Od září 2008 je v obou pobočkách VKC realizován filmový cyklus s názvem *Filmy smrti, naděje a života*, který představuje filmy zabývající se holocaustem. Podobně jako předloni i v roce 2008 proběhla osvětová kampaň proti rasismu a xenofobii určená zejména mladým lidem, kteří nevědí nic nebo jen velice málo o podobě protizidovské perzekuce v letech 1939–1945. Na tzv. citylightech byly na 72 místech v Praze umístěny plakáty, jejichž texty vycházejí ze znění protizidovských zákazů a nařízení z doby Protektorátu Čechy a Morava. Jsou ovšem aktualizované pro současnost a svým způsobem ironizované, aby vynikla absurdnost i nehumánnost nacistického antisemitismu.

Nadační fond obětem holocaustu v roce 2008

Dovolte mi krátce připomenout historii NFOH. Fond byl založen v roce 2000 Federací židovských obcí v ČR za účelem zmírnění některých majetkových křivd způsobených obětem holocaustu. V letech 2001–2005 jsme administrovali program Odškodnění, v rámci něhož jsme symbolicky odškodnili ty, kterým byl arizován majetek za druhé světové války a žádným způsobem jej nezískali zpět. Tento program je již uzavřen a všechny prostředky byly distribuovány. Od roku 2002 podporujeme dále projekty organizací v našich čtyřech programech – Péče o přeživší holocaustu, Připomínka – vzpomínkové a vzdělávací projekty o holocaustu, Obnova židovských památek a Budoucnost – rozvoj židovských komunit a vzdělání v judaismu.

V loňském roce správní rada NFOH udělila celkem 15 milionů korun, z velkých projektů podpořila např. Domov sociální péče Hagibor, agentury Domácí péče v Brně, Ostravě a Praze, či Dlouhodobý projekt postupné rekonstrukce, obnovy a zachování movitých a nemovitých židovských památek.

NFOH se snaží k zakládajícímu daru od českého státu shánět další dárcy, za tímto účelem jsme začali pořádat benefiční koncerty, jejichž výtěžkem podporujeme projekty.

Začali jsme se sami angažovat v připomínání obětí šoa. Společně s FŽO jsme byli organizátory slavnostního setkání v Senátu PČR u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. S Institutem Terezínské iniciativy a Českou unií židovské mládeže jsme připravili vzpomínkovou akci u příležitosti Jom ha-šoa, kdy jsme se zapojením veřejnosti četli jména obětí šoa na Náměstí Míru na Praze 2. Srdečně Vás zveme na letošní Jom ha-šoa, které se uskuteční 21. dubna 2009 opět na Náměstí Míru od 14 do 17 hodin.

Ráda bych vám touto cestou poděkovala za vaši činnost, které si moc vážím. Speciálně také těm, kteří jezdí po školách a vyprávějí své zkušenosti studentům, vaše práce je nenahraditelná. Děkuji.

Budu vám vděčná za podněty, připomínky či jakýkoli kontakt s vámi.

Marta Malá, ředitelka

NFOH, Legerova 22, 120 00 Praha 2, mala@fondholocaust.cz, 777 331 937, 224 261 615, www.fondholocaust.cz

Jom ha-šoa na Náměstí Míru v minulém roce

Mezinárodní den holocaustu v Jihlavě

V tento den svolal pan Ladislav Vilímek, historik a dlouholetý archivář Státního archivu, veřejnost do obřadní síně židovského hřbitova v Jihlavě na vernisáž výstavy.

Pan Vilímek zahájil toto setkání přivítáním všech přítomných, zvláště předsedy ŽO Brno, pana Ing. Pavla Frieda.

Ladislavu Vilímkovi se po dlouholetém bádání v archivech, matrikách a školních archivech podařilo sestavit soubor 1303 občanů židovského vyznání, kteří žili před okupací v Jihlavě a okolí. Díky pochopení vedení školy a zejména zásluhou paní učitelky Zadražilové přepsaly děti ze základní školy ve Velkém Beranově seznamy na veliké archy papíru. Archy se jmény pokryly téměř všechny stěny obřadní síně.

Výstava je doplněna plánkem města Jihlavy, kde jsou červenými či čtverečky označeny všechny domy, kde bydleli židovští občané.

Pavel Fried ve svém příspěvku zdůraznil nemožnost zapomenout na prožitky v terezínském ghettu a ztrátu blízkých rodinných příslušníků. V závěru vystoupení pronesl modlitbu Kaddiš.

Sám jsem se stručně zmínil o prožitých útrapách v Terezíně, Osvětimi a v lágru Kaufering, osvobozen jsem byl v Dachau. V Kauferingu zemřel 23. března 1945 můj bratranec Theo Spitzer. Byl zcela vyčerpan po těžké práci a prodělaném skvrnitým tyfu. Je pochován ve společném hrobě poblíž Kauferingu.

Vzpomněl jsem i na své spolužáky Jiřího Taussiga, Kamilu Pernerovou, Leo Taussiga a Pavla Perneru. V závěru jsem poděkoval panu Vilímkovi za jeho obdivuhodnou a mravenčí práci, se kterou se ujal přípravy tohoto setkání. Můj dík za práci na tomto „papírovém památníku“ patří dětem a také paní učitelce Zadražilové.

Zahájení výstavy se zúčastnila řada novinářů včetně jihlavské reportérky České televize paní Blanky Poulové. Natočila krátký rozhovor s předsedou ŽO Brno Pavlem Friedem i se mnou.

Pietní setkání bylo ukončeno položením kamínků u památníku obětem holocaustu.

André Spitzer

Jak jeli Dánové z Terezína domů...

Když jsem si ve 45. čísle tohoto časopisu přečetla článek Františka Fröhliche o dánských židech v Terezíně a jejich odjezdu zpátky do Dánska (dva měsíce před koncem války!), ihned jsem si vzpomněla, jak jsme to tehdy z okna našeho dívčího patra „heimu L 414“ prožívaly. Ač to bylo zakázáno (nikdo tehdy nesměl na ulici), dívaly jsme se celou dobu z okna na náměstí, kde v řadě stály velké bílé autobusy Červeného kříže (s šoféry v kožených kombinézách, uniformovanými zdravotními sestrami i lékaři) a na druhé straně seřazení terezínští Dánové, kteří byli řadou ese-sáků do nekonečna (tak se nám to aspoň zdálo) znovu a znovu přepočítávání – asi aby mezi nimi nebyli další terezínští vězni.

Když Dánové konečně mohli nastoupit, konvoj se stále nehýbal. A my se začaly bát, že Němci nechtějí Dány vůbec pustit. Skutečnost však byla jiná: vedoucí dánského transportu si své terezínské Dány také spočítali a zjistili, že tři chybí. A odmítli bez nich odjet – žádali informace a doklady a kde ti tři jsou.

Až teď se přiznám, proč tuto vzpomínku vlastně píšu: během tohoto dramatu jsme se začaly bát o výsledek celé akce a pátrání po pouhých (!) třech nezvěstných Dánech se nám jevílo jako zbytečný hazard – třeba si to Němci ještě rozmyslí a neodjede vůbec nikdo. Kvůli pouhým třem Dánům!

Dodnes se za to stydím, že jsem vůbec mohla takto uvažovat.

A jak to nakonec dopadlo? Zjistilo se, že tři chybějící Dánové jsou kvůli nějaké-

mu přestupku internováni na Malé pevnosti a nemohou tudíž odjet, než si to „odsedí“. A neústupní vedoucí zájezdu nakonec přece prosadili jejich předání s tím, že pokud se něčeho ti tři dánští občané dopustili, budou souzeni podle dánského práva.

Od té doby miluji Dány...

Eva Herrmannová

Laskavé bohyně

Tak se jmenuje rozsáhlý, francouzsky napsaný román v USA žijícího amerického spisovatele Jonathana Littella. Zmiňují se o něm četní recenzenti a přirovnávají toto devítisetstránkové beletristické dílo k filmu Šoa Clauda Lanzmanna.

Román psaný v *ich-formě* je uveden tím, že se autor představí jako spořádaný francouzský občan, který přežil 2. světovou válku. Postupně se vrací ve svých vzpomínkách zpět do tohoto období a nám se objevuje nejen scestný zločinec, který se ve službách SS horlivě účastní všech válečných hrůz na frontách i v koncentracích, ale sexuálně a morálně vyšinutý vrah, jemuž je válka příležitostí v podstatě bez zábran uskutečňovat své zruďné choutky.

Spisovatel líčí detailně, zřejmě s podrobnou znalostí faktů, všechno dění, ale čeho je mnoho, toho je příliš. Bylo to trudné čtení. A překlad do češtiny? Posuďte sami.

Plán evakuace Židů z Reich. Po projevů, který Reichsführer pronesl před shromážděnými Reichsleiter a Gauleiter. Gauleiter pili a hovořili. Ale – setkal jsem se s Reichsführerem.

Nebo: Vydal jsem se do Kaschaw..., jel jsem do Budapešti..., odvezli mě do Gleiwitz..., Amtrat z Kattowitz..., soupravy

mířily do Gross-Rosenu, na Videň či Prahu..., ale jelo se přes Ostrau, Prahu a Dresden..., Před Berlínem vyčerpaní Häftlinge.

Kdo se zabývá zkoumáním duševních pochodů zvrhlých vykonavatelů nacistických zločinných plánů, včetně špiček SS, Himmlera a Eichmanna, se tu asi leccos doví, ale pro našince je rozvláčné popisování těch hrůz do všech podrobností příliš těžké.

E.Št.

Čeští a slovenští židé v odboji 1938–1945

17. ledna 2009 se v Goethe Institutu ve Frankfurtu n/M konala prezentace německého sborníku o protinacistickém odboji českých a slovenských židů za 2. světové války. Z iniciativy prof. Jiřího Kosty téma zpracovala nevelká odborná skupina ve složení Jiří Kosta, PhDr. Jaroslava Milotová a PhDr. Zlatica Zudová-Lešková. Na obsahu se podílelo osmnáct autorů, vesměs pamětníků, a je členěna do pěti oddílů.

- Odboj českých židů v protektorátu
- Ilegální skupiny v ghettu Terezín
- Odboj českých a slovenských židů v jiných koncentračních táborech
- Odboj slovenských židů ve „Slovenském štátu“ 1939–1945
- Čeští a slovenští židé ve spojeneckých armádách.

Publikace je významným příspěvkem k doplnění společenského vědomí, která dokládá, že židé nebyli jen oběťmi, ale i aktivními činiteli, podílejícími se na porážce nacismu.

LA

Pomník v Berlíně

Na paměť dětských transportů do Anglie, kterými bylo v době od 1. prosince 1938 až do vypuknutí války zachráněno na 10 000 židovských dětí, byl 30. listopadu loňského roku odhalen pomník na berlínském nádraží Friedrichstraße. Autorem je izraelský výtvarník Frank Meisler, který sám je jedním ze zachráněných dětí.

Kromě autora, jehož v roce 1999 vyznamenala Česká akademie výtvarných umění zlatou medailí Franze Kafky, se slavnosti zúčastnilo přes 50 osob stejného osudu z Německa, Anglie,

„Ptejte se nás, jsme poslední...“

Mezinárodní setkání mládeže z partnerských škol *Evropské sítě škol St. Marienthal* se pořádají vždy na podzim již od roku 2002. Loni ke gymnazistům z Německa, Polska, Švédska, Litvy, Lotyšska a z České republiky přibyl i Welšané. V krásném prostředí cisterciáckého kláštera St. Marienthal, ležícího v trojzemí Německa, Polska a Česka, strávili společně náročný a pro ně nezapomenutelný týden, jehož základní myšlenka byla *Připomínka pro Evropu* (Erinnern für Europa).

Středoškoláci se zde seznamují se svými vrstevníky z různých zemí, poznávají jejich zvyky a dozvídají se o zcela odlišných životních podmínkách druhých národů. Všichni pracují ve smíšených skupinách, obeznamují ostatní charakteristikou svých zemí. Navazují také nová přátelství, mnohdy přetrvávající léta.

Nejvýznamnější ze všeho je ovšem pro všechny osobní setkání s lidmi, kteří přežili holocaust a otevřeně vyprávějí o svých otřesných zážitcích z koncentračních táborů a pochodů smrti, ale také o svém poválečném životě. Ochtově odpovídají na četné otázky mladých lidí, kteří o tom většinou nic nevěděli.

V minulém roce hovořili v St. Marienthalu o svém osudu tři Poláci: už po několi-

Izraele, Švýcarska a USA, jakož i nečekaně velký počet občanů Berlína. Někteří z nich – jako např. Prof. Leslie Brent z Londýna nebo Heinz Kallmann (Berlín) pohnutě hovořili o svém osudu.

Plastika s názvem *Vlaky do života – vlaky na smrt* připomíná však i ty, kteří neodjeli a nenašli svobodu, nýbrž smrt. Umělec ztvárnil dvě skupiny dětí, jenom dvě děti – ve světlém bronzu – symbolizují zachráněné, pět – v tmavém kovu – připomíná půldruhého milionu dětí, které padly za oběť holocaustu.

Tato plastika je pandánem pomníku na Liverpoolském nádraží v Londýně, který také vytvořil Frank Meisler, a pomníku ve Vídni postaveném na Západním nádraží.

Zásluha za zřízení tohoto památníku patří především iniciátorce, novinářce Lise Schäferové, a po politické stránce zejména starostovi okresu Berlin-Mitte dr. Christianu Hankemu.

Další důležitou podporou byl policejní prezident Dieter Glietsch. Řada mladých policejních čekatelů se během svého výcviku při návštěvách v londýnském *Imperial War Museum* zabývala tématem dětských transportů. Tito mladí lidé se rozhodli, že se zasadí o myšlenku pomníku v Berlíně. Nutnou pomoc pak našli u svého nejvyššího představeného, zmíněného policejního prezidenta. „To mladým policistům pomůže, aby nikdy nezapomněli, čím především jsme zavázáni lidstvu,“ řekl Glietsch ve svém zahajovacím projevu.

Přijetí bývalých deportovaných dětí místopředsedkyní Spolkového sněmu Petrou Pauovou příštího dne podtrhlo politické ocenění této v každém ohledu úspěšné iniciativy.

Gaby Flatow

káté Salomon Finkelstein, který přežil Osvětím a nyní žije v Hannoveru, a také ne poprvé August Kowalczyk, herec a režisér z Varšavy, jenž se v roce 1943 po neúspěšném pokusu o ilegální přechod hranic se Slovenskem rovněž dostal do Osvětími. Třetí bývalý osvětimský vězeň byl Henry Kolman, který sem přijel poprvé a žije nyní v Americe. Stejně jako jeho přítel Finkelstein prožil mládí v nelidských podmínkách různých koncentračních táborů. Já jsem se tohoto setkání zúčastnila popáté, abych vyprávěla o svém pobytu v Terezíně.

V posledních letech bývají na tyto semináře rovněž zváni pozůstalí po popravených vysokých německých důstojnících, účastnících neúspěšného atentátu na Adolfa Hitlera 20. července 1944. Vyprávění

jejich příbuzných, kteří se sdružují ve *Skupině 20. července 1944*, považují za nesmírně zajímavé a pro mne objevné.

Již podruhé též přijel pan Hartmut Reimer, vnuk generála polního maršálka Erwina von Witzlebena, a poprvé dr. Theodora Bottlenberg-Landsberg, dcera Karla Ludwiga Guttenberga. Oba vydali o svých předcích poutavé životopisy.

Největší zásluhu na zdárném průběhu těchto neobyčejně důležitých akcí má prof. Gabriele Plagemann z gymnázia sv. Uršuly v Hannoveru, která se jim obětavě věnuje po celý rok. Věřte mi, že není vůbec snadné sehnat finanční prostředky. Byla by ovšem nesmírná škoda, kdyby se z jakýchkoli důvodů tato setkání v St. Marienthalu nadále nekonala, neboť pamětníků valem ubývá.

Doris Grozdanovičová

Nevšední zážitek

Dne 27. ledna 2009 byla v prostoru Písecké brány v Praze 6 zahájena výstava obrazů a psaných vzpomínek naší členky Jany Dubové *Bolestné sny*. Autorka se v nich vypořádává se svými zážitky z Terezína a dalších koncentračních táborů, připomíná jimi osudy členů své rodiny, přátel, a vlastně všech obětí Šoa.

Výstavu uspořádala Městská část Praha 6 k připomenutí Dne památky obětí holocaustu. Úvodní slovo pronesl starosta Prahy 6 Tomáš Chalupa, přítomně pozdravil velvyslanec Státu Izrael J. Levy. O svou osobní zkušenost z pochodu smrti z Osvětími do Mauthausenu se podělil Pavel Werner a zmínil i to, jak hluboce na něj zapůsobily obrazy Jany Dubové, když se s nimi setkal poprvé. Až dojemné bylo kratičké vystoupení autorčina dospělého vnuka. V závěru vernisáže hrál houslista Jaroslav Svěcený. Zejména jeho improvizace na jeden z obrazů, přednesená ve ztemnělém prostoru, doplnila hluboký dojem z vystavených děl.

dl

Kniha o Elišce Kleinové

Peter Ambros vydal v roce 2003 v Německu knihu *Život hrany z listu* a v roce 2008 ji pro nakladatelství G plus G přeložila Marta Holmanová. Je to životopis Elišky Kleinové na pozadí života a prostředí celé její rodiny. Autor vylíčil historii střední Evropy, osudy židovských rodin po skončení 1. světové války, zvláště v Čechách a na Moravě, jejich pohyb z malých provinčních měst do Prahy, hlavního města nového státu, které se stalo postupně i významným centrem kulturním.

Život sourozenců Kleinových je předznamenán daty 1909, 1912, 1919. Kleinovi byli typická středostavovská židovská rodina, nijak zvlášť bigotní, ale zachovávající základní náboženské obyčeje a orientovaná na kulturu a dobročinnost. Jako větší na židů uvítali i novou demokratickou republiku Československo. Život v ní byl mnohotvárný a také členové této rodiny byli různě zaměřeni, od ztotožnění s čechoslovákismem a vlastenectvím, až k sionismu.

U Elišky a Gideona se ukázalo být důležitější než náboženské a politické přesvědčení okouzlení hudbou. Od dětství se jí věnovali, ale k opravdovému rozvoji jejich nadání došlo až po příchodu do Prahy. Eliška se stala studentkou Pražské konzervatoře, a Praha – tehdy živé kulturní centrum země – jí nabídlo opojné možnosti: České kvarteto, Talich, Heřman, Hofmann, Suk, E. F. Burian, Ježek, Voskovec a Werich, to byly osobnosti, které jí učarovaly, a k tomu kulturní a politické vření v pražských kavárnách. Eliška se plně účastnila tohoto života a v roce 1931 do něj přitáhla i bratra Gideona. Později, v letech 1934 a 1935, se do Prahy přistěhovala i jejich matka a sestra a rodina tu žila opět pohromadě.

Ale to už se svět začal měnit a nad Evropou se šířil stín Hitlerova Německa. Do Československa přicházeli četní židovští

uprchlíci z Německa a potom i Rakouska. Nacházeli zde, i když ne vždy přímo otevřenou náruč, přece jen účinnou pomoc. Ani ČSR nezůstala ušetřena a události let 1938 a 39, které vedly až k likvidaci nejdemokratičtějšího státu střední Evropy, postihly i rodinu Kleinových. Neustálé omezování kulturního života a rasové zákony vedly k domácím koncertům a Kleinovi s dalšími židovskými hudebníky, Hansem Krásou, Rafelem Schächtrelem, Karlem Ančerlem a jinými přáteli se jich horlivě zúčastňovali.

Rodina Kleinů se stává zrcadlem protektorátního života. V roce 1940 byl gestapem zatčen Eliščin švagr a jeho žena, Eliščina sestra Edita, za odbojovou činnost a distribuci ilegálního tisku. Švagr byl v Mnichově odsouzen k smrti a popraven, sestra po věznění v káznici Waldheim skončila v koncentračním táboře. Ani zbytek rodiny nezůstal ušetřen. V roce 1941 putuje do Terezína Gideon a v červnu 1942 Eliška s maminkou. Gideon se spolu se svými pražskými přáteli z řad muzikantů intenzivně účastní absurdního hudebního života v terezínském ghettu, podporován jako dosud vždy sestrou Eliškou. Ani jim se však nevyhnuły povolávací lístky do obávaných osvětimských transportů. Osvětimské inferno je v knize zaznamenáno Eliščinými vlastními výstižnými slovy.

Eliška byla jediná, která ho přežila. Při evakuaci se jí podařilo uprchnout, a ještě s několika kamarádkami se dostala 29. ledna 1945 do Prahy. To ale zbývalo ještě sto dní do osvobození Prahy a mladé ženy se tu musely schovávat u statečných známých. Ve svém následujícím životě v osvobozené vlasti, komplikovaném pozdějším vývojem, se Eliška věnovala především uchovávání

Eliška Kleinová s bratrem Gideonem

hudebního dědictví svého zemřelého nadaného bratra Gideona Kleina a své vlastní pedagogické činnosti v uměleckém školství. V knize je opět autentický záznam Eliščina vyprávění o této době, o jejím obrovském úsilí při propagaci Gideonovy tvorby. V roce 1999, když se předtím v roce 1993 dočkala souborného vydání Gideonova díla a velikého zájmu interpretů o jeho uvádění a tedy i naplnění svého posledního životního cíle, mohla opustit tento svět.

I na nás dýchá z knihy atmosféra meziválečné republiky a méně šťastných let následujících. Pro naše čtenáře tak trochu pohroužení do vlastní minulosti. Škoda, že kniha není doplněna rejstříkem, našli bychom tam spoustu nám známých jmen. Ale i tak je to čtení, které nás bude určitě silně přitahovat.

Mezigenerační přenos traumatu

Zájem o besedu s psychoterapeutkou a supervizorkou Věrou Roubalovou - Kostlánovou přivedl do přednáškové síně brněnského Židovského muzea desítky posluchačů, které zaujalo téma mezigeneračního přenosu traumatu.

Mimořádnou pozornost vzbudilo nejen u těch, kteří přežili holocaust a jejich dětí, ale také u posluchačů, kteří se tímto fenoménem zabývají v širších souvislostech.

Věra Roubalová - Kostlánová působí ve skupině psychoterapeutů sdružených v projektu původně zvaném Rodiny po holocaustu a později přejmenovaném na Rafael Centrum (původně pod o.s. Tolerance a občanská společnost, nyní pod Rafael Institutem), které po šest let spravovala Irene Bloomfield, na jejíž památku se každoročně uděluje výroční cena Prix Irene.

Vím, že patříte k poválečné generaci, o problému holocaustu se ve vaší rodině nehovořilo, i když jedna babička zahynula v Osvětimi, druhá přežila Terezín, a vaši rodiče byli za války v Anglii. Postoj většinové společnosti vůči Židům posléze přímo ovlivnil v padesátých letech také váš život. Ač jste původní profesí strojní inženýrkou, věnujete se již řadu let lidem, kteří prožili či prožívají traumata, a zejména také uprchlíkům, kteří přišli do České republiky z nejrůznějších zemí, někteří žijí v uprchlických táborech a mnozí překonávají s obtížemi nový začátek v nové zemi.

Byl na počátku, kdy jste se začala věnovat lidem, kteří se jen obtížně vyrovnávají s traumatickými zážitky, také váš osobní prožitek z padesátých let a posléze činnost v disentu po podpisu Charty 77?

Domnívám se, že počátky mého zájmu o duši člověka, o jeho radosti i starosti, mohly být i v tajemstvích, která byla všudypřítomná v naší rodině. Rodiče vůbec nemluví o holocaustu, o ztrátách ve svých rodinách, a mně samozřejmě chyběli zatajení prarodiče i ostatní příbuzní. Celé mé dětství i mládí provázela usilovná touha mých rodičů po spravedlivějším životě, po činech přispívajících k tomu, aby se už neopakovala hrůzná historie. Oba byli předválečnými členy komunistické strany, ač táta pocházel z velmi ortodoxní rodiny. Smysl pro spravedlnost, práce pro druhé, rovnost lidí a solidarita se slabšími bylo to, co si pamatují z domácích bouřlivých diskusí mého dospívání zahaleného v kouři *Partizánek*.

Když mého otce zavřeli v padesátém roce jako Žida a krajského tajemníka v Plzni, bylo mi něco přes tři roky. Poté jsem další tři roky byla i s mladším bratrem v dětském domově, což jistě také utvářelo moji povahu. Táta byl odsouzen na 15 let, naštěstí byl v roce 1956 propuštěn. Můj rodinný původ ovlivnil to, že jsem byla přijata alespoň na strojní průmyslovku a posléze na strojní fakultu. Ovlivnil ale i to, jak jsem žila dále a jakou jsem si později zvolila profesi. Podpis Charty 77 společně s mým mužem mě myslím nasměroval k poznání, že se v životě nestačí zaměřovat jen na svoji práci, ale že záleží také na občanském postoji a vůbec na tom, v jakém řádu či neřádu žijeme. Po podpisu Charty 77 jsme bydleli na venkově, manžel byl nucen střídat zaměstnání, já jsem se starala o naše čtyři děti a domácnost. Brzy po listopadu 1989 jsem se s chutí vrhla do práce s uprchlíky, nejdříve sociální, a později, po doplnění vzdělání, i psychoterapeutickou.

Věra Roubalová - Kostlánová

Kdo stál u zrodu Rafael Centra, jaké jsou jeho konkrétní projekty a jejich zázemí?

Na posledním setkání Charty 77 v roce 1992 dala Helena Klímová podnět k založení Nadace Tolerance jako pokračovatelky Výboru proti rasismu Charty 77. Spolu s dalšími jsem jí pomáhala. O dva roky později vzniklo z nadace sdružení Tolerance a občanská společnost. Helena Klímová v té době založila skupinu židovských psychoterapeutů, kteří se pravidelně scházejí dodnes. Navzájem se mohou podělit o zkušenosti z psychoterapeutické praxe s židovskými klienty i o pocity spojené se svým židovstvím. Později vznikla i druhá a třetí podobná skupina. V roce 1997 byla ustavena pod vedením Heleny Klímové a mým první skupina klientů přeživších holocaust a jejich dětí (druhá generace), která trvá dosud. Později vznikla pod vedením Marka Preisse a Jany Vohryzkové další podobná klientská skupina. Působili jsme v rámci projektu Rodiny po holocaustu, který měl podporu Židovské obce v Praze a později i Nadačního fondu obětí holocaustu. Od roku 1995 jsme pracovali pod vedením zkušených spolupracovnic z Anglie, Irene Blumfield a Gaby Glassman.

Podle jakých hledisek uděluje nyní Rafael Centrum cenu Prix Irene?

Po smrti Irene Blumfield jsme projekt přejmenovali na Rafael Centrum (Irene měla centrum se stejným názvem v Anglii) a – opět na podnět Heleny Klímové – začali každoročně udílet cenu Prix Irene; uděluje se jednotlivcům za originální přínos k míru mezi různorodými skupinami lidí. Zatím ji dostali Jana Hradílková, Kumar Vishwanatan, Igor Blaževič, Milana Šimsová, Karel

Holomek a Rudolf Battěk. Udělování ceny je spojeno s odborným celodenním seminářem, kde naši i zahraniční účastníci přednášejí velice zajímavé příspěvky, které jsou otištěny ve sbornících. Sborníky připravuje Eliška Jírová za přispění Nadace židovského muzea a Nadace židovské obce Praha.

Můžete zmínit metody své práce a hlavní problémy, s nimiž se setkáváte u lidí, kteří k vám přicházejí?

Odpovědi na vaše otázky by vydaly na celou přednášku a tak jen stručně. Pracujeme jako psychoterapeuti ve skupině a také s individuálními klienty. Skupina je velice užitečná a prospěšná pro účastníky se společným tématem - u nás jsou tímto tématem rodiny po holocaustu. Nejen, že si uvědomují, že nejsou se svým trápením a svými starostmi sami, ale často si během sezení u druhých všimnou toho, co by je samé ani nenapadlo. Speciálně pro klienty přeživší holocaust se skupina často stává rodinou, která je přijímá takové, jací jsou, a dává jim pocit spolupatříčnosti, často zůstávají ve skupině i několik let a mají možnost se do ni kdykoli zase vrátit. Také u individuální terapie je zapotřebí dlouhodobé péče podmíněné velkou podporou, dobrým terapeutickým vztahem a upřímností.

Lidé z rodin přeživších holocaust jsou podle mého názoru všichni nějak ovlivněni. Následky se projevují jak u první generace, tak vlivem mezigeneračního přenosu u generací dalších. U první generace (včetně ukrývaných dětí) jsou někdy patrné příznaky posttraumatické stresové poruchy, časté jsou poruchy psychosomatické. V druhé generaci se setkáváme s depresemi, se vztahovými problémy, s tíživými pocity při odloučení se od rodičů, při sdílení pocitů a intimity. Zajímavé také je, jak se u těchto poznamenaných generací projevují následky další totality, komunistické. U zástupců třetí generace (kterých máme zatím málo) se někdy setkáváme s velkou touhou nalézt ztracenou identitu.

Záběr z besedy s Věrou Roubalovou - Kostlánovou v brněnském Židovském muzeu

Jaké jsou nejčastější symptomy přenosu traumatu mezi generacemi?

Mohu uvést vzorový příklad: účastník skupiny, řekněme mu Petr, si opakovaně stěžoval, že ho nic netěší, nic se mu nedaří. Někdo ze skupiny poznamenal, že nerozumí tomu, proč má tak malou sebedůvěru. Petr se pak rozpovídal o tom, jak si vždy připadal bezvýznamný proti mamince, která tak statečně nesla koncentrační tábory i těžké doby po nich. Jindy vyprávěl o tom, jak se chtěl v pubertě postavit na vlastní nohy, ale nedokázal se oddělit od své maminky, nechtěl jí způsobit bolest, když ona tak velice za války trpěla. Také po svatbě žil Petr rozpolceně. Stejně jako ve své původní rodině, tak i v té nové si nedokázal ujasnit svoji roli, své pocity, a časem se manželství rozpadlo. Petr byl velice schopný a úspěšný ve své profesi, vnitřně byl však nespokojený, někdy měl děsivé sny. Až po delší době mu skupina pomohla, aby

Setkání laureátů Ceny Prix Irene moderuje Věra Roubalová - Kostlánová (zleva Jana Hradílková, Karel Holomek, Jan Šimsa, Kumar Viswanathan)

porozuměl mechanismům transgeneračního přenosu, aby si postupně uvědomil svoji roli v životě, své schopnosti a talent. Byl to dlouhý proces, který se ale významně promítl do vztahů s Petrovými dětmi.

Zjednodušeně shrnuto: maminka mu vyprávěla o (nejen) svém utrpení v koncentračním táboře a Petrovi připadalo, že jeho problémy jsou kvůli tomu zanedbatelné a on sám není důležitý. K podobným pochodům dochází i neverbálním přenosem, například kopírováním vzorců chování, nevědomým převzetím úzkosti, snahou o to neodlišovat se, nevyčnívat nad okolní prostředí, zvýšeným citem pro spravedlnost a odporem proti ubližování druhým či jejich ponižování, enormní starostí o druhé, nikoli o sebe, jak by bylo přirozené.

Jakým způsobem sledujete výsledky své práce ve skupinách i s jednotlivci?

Důležité je, že v našich zemích máme padesátileté zpoždění v psychoterapeutickém zpracovávání následků holocaustu. V této práci nelze očekávat rychlé výsledky. Klienti zůstávají ve skupinách několik let. Z jejich rodin zůstalo po válce velmi málo příbuzných. Téma ukončení účasti ve skupině je pro ně také těžké, neboť loučení a ztráta je pro ně často ohrožující. Potřebují hodně podpory, ale jsou často houževnatí a touží po smysluplném životě. Rovněž klientům individuální psychoterapie nabízíme účast ve skupinách, které jezdí také na víkendové psychoterapeutické pobyty do Krchlebs; ty jsou velmi vítané a mají dobré výsledky.

Připravujete nové projekty, kterým se věnuje širší okruh psychologů?

Od roku 2008 se projekt Rafael Centrum stal součástí nově vzniklého Rafael Institutu, jehož ředitelem je psycholog Martin Mahler. Tento institut poskytuje také dlouhodobý výcvik a vzdělávání v terapii a prevenci psychotraumat, kam je možno se ještě urychleně přihlásit do druhého běhu (www.rafaelinstitut.cz). Psychoterapeuti Rafael Institutu pracují také s klienty Domova sociální péče Hagibor. Kratší výcvik v traumaterapii nabízíme i personálu Hagiboru či domácí péče Ezra. Při mé poslední besedě v Brně projevila zájem o podobný výcvik i brněnská Židovská obec pro personál domácí péče. Aktuální je rovněž program Pomoc obětem válek v Čečně.

S Věrou Roubalovou - Kostlánovou hovořila Erika Bezdíčková

Básniřka Dagmar Hilarov napsala v letech 1939–1945 texty a verše na aktuln témata okupace, války, Terezína a zejména svého žvota, svch vah, cit a pocitů. Sbrka vyšla před mnoha lety pod názvem „Nemám řdn jméno“. Se svolením autorčina syna Evřena Hilara vás s několika z nich, které byly napsány v Terezíně, seznámíme.

Slep babiřka

Měla tady řtyry vnuky
Tri odeřli Kam? Kdo ví
Měla tady řtyry vnuky
řtyry mlad hromotluky
nikdy o nich nemluv

slep jako strep
jak star strep od zrcadla
Byla slep jako strep
jednu kurku jen měl chléb
a tak pletla za kus řrdla

Z vypran bavlny
z jedné noci nevyspan
z vypran bavlny
spletla zzrakpn
pro souvěrce rozedran.

Jednou nesla brambor
pt poslednímu vnuku svému
Jednou nesla brambor pt
vnuku i toho vzal svět
Uř jen smrt ji vrátí k němu.

Deportan vlak

Do vřech stran si vlaky hvzldy
zatleskaly nárazníky
Voz báby oficry
vřelijak zákazníky

Obchodníky s lidskm masem
KAM ař vede tahle cesta?
KDE ten vagon tíhu sloř
KDO ty vrahy jednou ztrest?

První noc

Dlouh sř kasemat
na zemi tvrd lřko
stele tma
Na den
ři rok
na dořivot

Jsme mrtv zvěř
tak po nás krotí?

Prásk!

řambrira světla
řvihla do oř
Jednou si lehneř
A dvakrát t otoř
A vztyk

A pamř prokousla se ven
Den narozen
Narodil ses?
A po jen?

Jméno zn cize
snad
ře zn naposled
Stvř se řslem
v kartotéce nř
vzali ti domov
a na tv hrudi kleř
ře umřt nemřeř
ani pokojn řt.

řelezřstv

Tam na rohu v ulici El
vyrostl krmek oprřkan,
tam prodvj hrnce, vany
a vře, co řlovek zapomněl
odnst s sebou na vřnost
Tam prodvj netečnost
Za papírky, co natiskli tu
mřeř si koupit klřek k létu
a cednřek, rř pihovat,
kterm syn cedil slzy táty
a vdro vzdech odloucnc
i řřastn provaz z obeřenc
Tam mají vřecko na prodej,
komu to vzali uř je hej!

V konvicích vařily se sny
a na pnvch se pomsty pekly
těch odsouzenců, kter pekly
prořli jak mjovmi dny,
tak nereptav, bez protestu,
bez viny, ale preze z trestu
Lampy tu vis, řern světla,
zaklet drřci, sam prach
Ohniv věnce válka pletla,
tscm hoří na hlavách
Vřichni řli ohněm na vřnost,
toř Prométhea skutečnost

V bandasce s hrdlem zářením
zbyl na dn povlak od bolesti
Odkud a kam ji smli nst?
Bolest je dm, oni jsou dm
Ta bandaska je na prodej
A jim, jim uř je hej!

Jsme opravdu jin? (aneb m nesplnn přn)

Vře uvedenou otázku kdosi nadhodil na pravidelnm „babinci“, kde se hovor téměř vřdy sto k nař společně minulosti, ke koncentračnímu táboru. V Terezíně, v L 414, jsem si pjřovala obleen od Lilky S., kterou vybavila její neřidovsk maminka pro mne tehdy nepredstavitelnou garderobou. Modr sametov řaty měly patřt k věcem, které jsem si – řtrnclet husa – chtěla po válce pořídit. Pozdř v Merzdorfu (patřl ke koncentračnímu táboru Gross Rosen) se moje touha upnula k teplému kabátu s kapucí. Takov nosily mlad „Aufseherky“, zatímco my jsme „obleen – neobleen“ pracovaly venku za krutých mraz. Po návratu jsem na tato přn – byly jiné starosti – samozřejm zapomněla.

Splnění dalřho přn jsem chtěla po válce realizovat. Netouřila jsem po řízku nebo podobných dobrotch, jen jsem se chtěla přejst polvkou z řerven řepy – vody, v nř kromě řepy plaval občas i brambor. Polvku  la Merzdorf jsem nakonec vylila.

Kdyř vyhazuju ztvrdl chléb, cítím trochu vřtky svědomí. Ale do bochníku řerstvho chleba jsem se po válce nikdy nezakousla, jak jsem kdysi snila.

Dalř přn, o jehoř splnn jsem – nevím po – nepochybovala, bylo sednout si s tatínkem zase ke společně večeři. O mnoho let pozdř jsem si pretla ttovo jméno na stn Pinkasovy synagogy. Jsou tam i jména jeho bratrů a otce – mého dědečka.

Bořena Guttmannov

Smutná zpráva z Brna

V neděli 4. ledna 2009 ve věku 88 let zemřel Michael Flach. Bratr naší členky Anny Hanusové, který žil od roku 1946 v USA. Po ukončení reálného gymnázia v Brně začal studovat práva na Karlově univerzitě v Praze. Studium nedokončil, pokračoval studiem jazyků a vyučoval angličtinu na prestižním Anglickém institutu. Nadaný student byl i umělecky velmi aktivní, hrál výborně na housle a psal verše. Po zákazu škol vyučoval židovské děti v kroužcích. Jeho nadějný start do života přerušila válka. Michal byl v prosinci 1941 deportován z Prahy do Terezína, kde už byli i jeho rodiče a dvě sestry, Alice a Anna, kteří tam přijeli transportem z Brna. Michal se stal v Terezíně vedoucím domova v L 318 pro menší děti a pokud to šlo, pokračoval ve svých uměleckých literárních a hudebních zálibách. V září 1944 byl deportován do Osvětimi a dále do tábora Meuselwitz, kde pracoval ve zbrojní továrně. Z evakuačního transportu se mu na jaře 1945 podařilo uprchnout a připojit se k americké armádě. S tou se dostal do západočeského Chodova, kde působil jako její civilní zaměstnanec.

Po příjezdu do Prahy pracoval krátce na Ministerstvu informací. Od roku 1946 pokračoval ve studiích na prestižních amerických univerzitách a získal doktorát na Harvardu. Mj. působil čtvrtstoletí na univerzitě v Pittsburghu, kde přednášel v oboru mezinárodní vztahy. Po celý život se věnoval literární činnosti. Opakovaně byl vyznamenáván titulem Famous poet. Ve Spojených státech dosáhl ještě mnoha významných úspěchů.

Poslední dva roky těžké nemoci trávil u své milované – a taky milující – sestry, prof. Anny Flachové – Hanusové v Brně, obklopen láskou příbuzných i přátel.

Při této příležitosti nelze opominout zcela mimořádnou péči Aničky Hanusové, která Michala už těžce nemocného přivezla z Ameriky a poskytla mu nový domov ve svém brněnském bytě. I při svých nesčetných aktivitách se mu s obětavostí a sesterskou láskou věnovala ze všech svých sil.

LA

Zemřel Joža Karas

Ve věku 82 let zemřel 5. prosince 2008 v Bloomfieldu v americkém státě Connecticutu dirigent, houslista a hudební publicista Joža Karas.

Varšavský rodák, studoval v Praze na Akademickém gymnáziu, poté v letech 1945–49 na pražské konzervatoři a v letech 1955–57 na Hartt College of Music v americkém Hartfordu.

Jako koncertní umělec vystupoval v České republice (kde byl mj. také členem Symfonického orchestru FOK), později v Kolumbii, v Kanadě a v USA. V roce 1978 založil Karasovo kvarteto, s nímž pak koncertoval v USA, Kanadě i v Evropě. V roce 1969 zorganizoval na hartfordské univerzitě festival soudobé české hudby. Na amerických univerzitách také působil pedagogicky, jako houslista a dirigent.

Od roku 1970 začal Joža Karas soustavně studovat hudební aktivity v terezínském ghettu, kde mj. shromáždil více než 50 tam napsaných partitur. O hudbě v Terezíně často přednášel v rozhlasu i televizi. Výsledky jeho neúnavné činnosti vyvrcholily v září 1971 dokumentárním programem v americké televizi CBS a publikací Music in Terezín – 1941–45, která vyšla anglicky, francouzsky i holandsky.

Karasovou zásluhou se také svět dověděl o dětské opeře Hanse Krásky „Brunďibár“. V roce 1975 dirigoval jeho americkou premiéru v Hartfordu a v roce 1977 (ve vlastním anglickém překladu) v Ottavě.

Za propagaci židovské hudby obdržel Joža Karas od Hartford Jewish Community Center čestný titul „Special Citation“ a titul čestného občana města New Britain a Official Citation státu Connecticut.

Eva Herrmannová

Až příliš často

se v poslední době loučíme – tentokrát s Ing. Petrem Herrmannem

Narodil se 16. května 1926 v Kladně. Po vyloučení z gymnázia si tam našel postupně několik zaměstnání, krátce před transportem i v kladenských dolech. Do Terezína odjel s rodiči 26. 2. 1942 transportem Z. Tam žil v chlapeckém domově v Q 708 v pokoji 127. V Terezíně pracoval převážně jako elektroúdržbář.

28. 9. 1944 byl s otcem deportován do Osvětimi – otec neprošel selekcí a stejný osud čekal jen o několik dní později i jeho matku. Petr se asi po čtrnácti dnech přihlásil na práci do pobočného osvětimského tábora Gleiwitz III. Začátkem roku 1945 se zúčastnil evakuačního pochodu do Blechhammeru. Po osvobození se dostal až na Slovensko,

kde se v posledních týdnech připojil ke Svobodově armádě. Po válce dokončil střední školu a vystudoval elektrotechnickou fakultu ČVUT. V roce 1968 emigroval s manželkou a dcerou do Venezuely, kde působil ve svém oboru jako akustik.

Po pádu komunismu se vrátil do České republiky. Zpracoval osudy židovské komunity v Dobříšši, odkud pocházela jeho rodina.

Zemřel v ranních hodinách 2. ledna 2009. Pohřeb se konal na Židovském hřbitově 9. ledna. Po modlitbě rabína Sidona se s otcem rozloučila jeho dcera Ing. Michaela Herrmannová. S jejím svolením otiskujeme její pozoruhodná a krásná slova.

Otec byl pro mne vším. I jako táta to byl můj nejbližší přítel, který nepotřeboval slov, aby mi rozuměl... a to bylo zcela vzájemné. Se svou moudrostí a citlivostí byl pro mne i pro matku vždy pevnou a spolehlivou oporou, a to i v těch nejtěžších situacích. Měl jedinečnou osobní charakteristiku: byl vnitřně křehký a jemný, ale zároveň statečný a odvážný. Dokázal si udržet čistotu dětského srdce, inteligentní humor a čest navzdory osobně prožitým krutostem a brutalitě. Bojoval s osudem, měl schopnost se s ním vyrovnat a konat dobro pro druhé se skromným úsměvem, aniž si to někdy uvědomil. Pro mne a matku by dal všechno, co měl i neměl. Vždycky byl odpovědně tam, kde i jen předvídal, že by ho snad bylo zapotřebí. Vždycky na něj bylo absolutní spolehnutí. To byla naše vzájemná a samozřejmá forma života a vědomí toho, co jeden pro druhého znamená. Bojoval do posledního okamžiku, a to ještě před několika dny, kdy věřil, že se vrátí domů. Už jsme připravovali další plány, jak to u nás vždycky bývalo. Byla to však jeho poslední bitva. Přežil tak dlouho jen svou vůlí, protože miloval život, mne a své blízké. Snad to byl dar osudu, že nám odešel tak náhle, ve vteřině, ve spánku, z něhož se na této zemi už neprobudil. Můj otec nechal vlídnou a nezapomenutelnou stopu na každém, koho znal. Rozuměl duši lidí, zvířat i přírody, miloval krásu, umění i hudbu v souladu se svým technickým inženýrským talentem. Byl ucelenou osobností. Zanechává hlubokou ránu v duševní tkáni, která nás všechny spojuje – rodinu, přátele a všechny blízké. Rána, která se bude hojit pomalu a zanechá trvalou jizvu. Táta zůstane navždycky mým absolutním vzorem a nikdy mi nepřestane chybět.

Vždyť ty jsi přece můj táta a nikdy jsi nás ještě takhle neopustil. Miluji tě, jsem na tebe pyšná, a přeji ti tu nejlepší cestu v pokračování ke světlu a nové formě existence.

S dr. Richardem Seemannem hovoří Anna Lorencová

*Pana dr. Richarda Seemanna známe jako autora publikace *Ghetto Litzmannstadt* z roku 2000 a nejnověji knihy *Cesta do Wannsee* z roku 2008. A také z jeho pravidelných mezinárodních rozhlasových komentářů. A protože je spojen i s Tereziňskou iniciativou, rádi bychom vám jej blíže představili.*

Richard Seemann

Začneme vaší rodinou – kdo byli vaši rodiče?

Otec Bedřich pocházel ze židovské rodiny, matka Marta byla katolička z české rodiny. Národnostně i jazykově byli smíšení. Můj židovský děd Hugo neovládal češtinu, jeho žena Valerie hovořila česky perfektně, protože její rodina pocházela z Prahy. Přitom u dědečkova bratra Rudolfa to bylo zcela opačně. Mluvil perfektně česky, a jeho křesťanská žena Anna, ačkoliv žila v Praze, česky neuměla. Byla to smíšená manželství, kde náboženství ani národnostní otázky nehrály žádnou roli. Oba rodiče pocházeli z chudých rodin. Otcovi rodiče byli důchodci a matka byla z dělnické rodiny. Oba byli absolventy konzervatoře v Praze. Otec německé jako komponista, matka studovala herectví na dramatickém oddělení české Státní konzervatoře.

Vyrostl jste v intelektuálním a uměleckém prostředí, jistě i velmi demokratickém. Jak vás to ovlivnilo?

Tento vliv byl ohraničen situací, ve kterém jsem se ocitl jako osmiletý chlapec, kdy otec byl zatčen gestapem. Zanechal po sobě

velkou knihovnu a koncertní křídlo. To vytvořilo mé kulturní prostředí a inspirovalo můj budoucí život.

Váš otec byl významný novinář a rozhlasový pracovník, kde všude působil a jak dlouho mu to bylo umožněno?

Byl členem redakce deníku *Prager Tagblatt* a spolupracoval s redakcí *Prager Presse*. V *Tagblattu* byl kulturním recenzentem, vedoucím rozhlasové hlídky a propagoval rozhlas v různých novinách a časopisech. Byl i autorem první české rozhlasové operety *Souper na rozloučenou* a později *Lovce žen*. Jeho operety byly uvedeny i v němčině a to v Praze a Brně. Byl spoluorganizátorem německého rozhlasového vysílání, kde se osvědčil jako pohotový žurnalista a především reportér různých přenosů z oblastí, kde převládala němčina. Jeho reportáže byly přenášeny i v zahraničních německých vysíláních v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Po Mnichovu, už za druhé republiky, mu byla znemožněna publikační činnost a živil rodinu jako soukromý učitel hudby a němčiny.

Smíšené manželství rodičů znamenalo pro vás určitou ochranu. Mohl jste dál chodit do školy?

Měl jsem „štěstí“, že otec nevyhověl matce, abych byl obřezán, a celou záležitost nechal otevřenou. V roce 1939 mě rodiče nechali pokřtít a zapsali do soukromé církevní školy, kam jsem chodil až do jejího zrušení v roce 1942. Byl jsem tedy míšenec I. stupně a nemusel jsem, na rozdíl od otce, nosit židovskou hvězdu.

Do jaké míry chránilo smíšené manželství otce?

Otec byl chráněn matkou, která se odmítla s ním rozvést. Zpočátku nemusel nosit ani židovskou hvězdu, která byla pro osoby ve smíšených manželstvích nařízena až po nástupu Heydricha. Existenční možnosti se po březnu 1939 zhoršily zejména i tím, že otec ještě podporoval své rodiče, kteří po záboru Sudet uprchli z Liberce do Prahy. Otec se zapojil do odboje, zabýval se zpravodajskou činností a pomáhal při přechodu ilegálních pracovníků do zahraničí. 12. prosince 1941 byl zatčen, vězněn nejprve v Pankrácké věznici, později na Malé pevnosti v Terezíně a nakonec byl převezen do KT Flossenbürg, kde 14. června 1942 zahynul. Jeho jméno je tam vytesáno do pamětní desky židovského památníku a uvedeno v knize zavražděných. Po válce byl prohlášen za účastníka národního odboje za osvobození. Jeho jméno spolu s rodiči je uvedeno v Pinkasově synagoze.

Mělo otcovo zatčení vliv na vaši situaci, byli jste s matkou nějak postiženi?

Matka zůstala s osmiletým synem sama ve velmi obtížné materiální situaci. Dostávala malou vdovskou penzi a různým způsobem si přivydělávala jako šička a podobně. Navíc byli otcovi rodiče v červenci 1942 deportováni do Terezína a po třech měsících dál do vyhlazovacího tábora Treblinka. Matčini rodiče i její bratři byli dělníci s početnými rodinami a sami měli problémy s obživou. Matka byla několikrát předvolána k výslechům na

gestapo, kde opakovaně tvrdila, že manžel se jí vzhledem k její nervové labilitě o své činnosti nezmiňoval.

Kdy a jak jste se dozvěděli o otcově smrti? Jak to matka snášela?

Matka byla o smrti svého manžela informována 17. 6. 1942 z příkazu gestapa prostřednictvím Židovské náboženské obce. Jejím prostřednictvím obdržela urnu a osobní věci, které měl otec v táboře. Byl pohřben na pražském Židovském hřbitově podle náboženského ritu. Urna byla vložena do rakve a uložena do rodinného hrobu rodičů jeho matky. Dnes je tam uvedeno i jméno otce a jeho rodičů. Matka zemřela v roce 2000 ve věku 93 let a je pohřbena v rodinném hrobu na nedalekých Olšanech.

Věděli jste, že vám po dovršení 14 let hrozí taky nějaká forma internace?

Když mi bylo v roce 1943 deset let, byl jsem den před jejich dovršením pozván ústředím SD pro řešení židovské otázky na dnešní ulici Míladý Horákové k registraci. Na jejím základě bych po dosažení 14 let musel nastoupit do tábora pro míšenec. Do školy jsem mohl normálně chodit, avšak jako míšenec pouze do obecní školy. Se spolužáky ani s učiteli jsem neměl žádný problém.

Po válce jste dokončil své vzdělání?

Po válce jsem mohl přestoupit ze základní školy přímo do gymnázia. Měl jsem zájem o žurnalistiku a povedlo se mi v roce 1951 obstat v konkurzu do Českého rozhlasu. Vysokou školu jsem vystudoval při zaměstnání a doktorát jsem získal po listopadu 1989.

Matka po válce ještě pracovala?

Matka vzhledem k svému zdravotnímu stavu pouze krátkodobě pracovala v různých administrativních zaměstnáních. Z toho důvodu jsem přímo ze školy nastoupil do práce a vysokou školu jsem absolvoval dodatečně. Mezitím jsem ještě musel nastoupit vojenskou základní službu. Mým prvním vedoucím v rozhlasu byl Vladimír Tosek, pozdější šéfredaktor římských Listů.

Jak se vyvíjel váš další profesní život?

Po návratu z vojny v roce 1956 jsem nastoupil do německé redakce zahraničního vysílání Československého rozhlasu. Mým vedoucím byl zkušený novinář, dodnes žijící Bedřich Utitz, příslušník našich jednotek na Západě, který po roce 1968 založil v emigraci nakladatelství Index. V redakci jsem pracoval i se spisovatelem Arnoštem Lustigem, takže jsem měl dobrou školu. Postupně jsem zde zastával různé funkce, naposledy jako zástupce šéfredaktora pro zpravodajství. Psal jsem do různých časopisů, především, Reportéra, a napsal knihu *Poločas války*. Vydalo ji nakladatelství *Mladá fronta*, byla však ihned skartována, neboť ještě před jejím vydáním jsem byl propuštěn z Československého rozhlasu. Mimo jiné i pro svou účast v protiokupačním vysílání v srpnu 1968. Podařilo se mi najít zaměstnání jako topič v nemocnici, později jako železář v maloobchodu. Protože jsem pracoval nedaleko Židovské obce, patnáct let jsem chodil do tamní radniční jídelny. Po listopadu 1989 jsem opět nastoupil do Československého rozhlasu, kde jsem měl řadu funkcí, neminula mě ani funkce ústředního ředitele. V roce 1993 jsem odešel do důchodu a pracoval jako redaktor *Svobodného slova* až do jeho zániku. V roce 1997 jsem byl Poslaneckou sněmovnou zvolen na

jedenáct let do Rady Českého rozhlasu, pět let jsem byl jejím předsedou. V současné době jsem publicisticky činný především v Českém rozhlasu. Znovu byla vydána má kniha *Poločas války*.

Co vás přivedlo k rozhodnutí napsat knihu o lodžském ghettu?

To vzniklo z iniciativy Hanuše Orlického, jednoho z deportovaných do Lodže, s nímž jsem se znal z rozhlasu. Ten navrhl Židovské obci, abych takovou publikaci napsal. Za pomoci dopisovatele České televize ve Varšavě, který se osobně angažoval při zajišťování vstupu do Státního archivu v Lodži, se mi podařilo získat pro knihu potřebné materiály. Velkou pomoc mi poskytoval i Miroslav Kárný z Terezínské iniciativy a především Věra Šlesingerová, která sdružovala osoby vězněné v Lodži. JUDr. Pavel Eckstein, který byl až do konce ghetta v Lodži vězněn, provedl faktologickou korekturu knihy, která vyšla pod názvem *Ghetto Litzmannstadt 1941–1944*. Úvod k ní napsal Arnošt Lustig. Její vydání finančně umožnila Terezínská iniciativa a vydána byla Ústavem mezinárodních vztahů ve spolupráci s Památníkem Terezín.

Co pro vás vstup do tohoto tématu, podrobné seznámení s ním a také téměř se všemi, kteří Lodž a ostatní lágry přežili, znamenalo?

Pro mne osobně to znamenalo, že jsem mohl splatit dluh vůči svému otci i prarodičům, kteří se stali obětí nacistické perzekuce. Nešlo mi přitom jen o knihu, ale chtěl jsem zanechat i v Lodži památku na spoluobčany, kteří tam byli zavlčeni. Při příležitosti 60. výročí vypravení transportů se mi podařilo, za spolupráce české a polské židovské obce, umístit u vchodu hřbitova Maryšín velkou pamětní desku, kterou bezplatně vytvořil můj zeť Matouš Holý. Tehdy byla uspořádána smuteční slavnost za účasti českého velvyslance v Polsku a význačných osobností veřejného i náboženského života. Dále jsem se zúčastnil besed, pořádaných na výstavě fotografií o lodžském ghettu ve výstavní síni Langhans. Veřejnost měla o toto téma velký zájem, a pokud je mi známo, kniha byla vyprodána.

Podle vaší poslední knihy *Cesta do Wannsee lze soudit, že jste tématu zůstal věrný a zabýváte se vlastně už i jeho obecnějším pojetím.*

Již při zpracovávání knihy o Lodži jsem se seznámil s řadou materiálů o holocaustu. Považoval jsem za důležité seznámit veřejnost s jeho temným pozadím, které mělo u nás vyvrcholit germanizací Čech a Moravy. To má význam i pro současnou mladou generaci, neboť jsme svědky skutečnosti, že se znovu aktivizují různí pravicoví extremisté a neonacisté. Podhoubí antisemitismu totiž nebylo vázáno jen na německé nacisty, ale i na českou společnost, jak dokazují dokumenty v knize zveřejněné. Velkou pomoc mi při tom poskytlo Židovské muzeum, zejména dr. Jana Šplíchalová, která vybrala prepisy rozhovorů s vězněnými ženami, fotografickou dokumentaci z řížského ghetta a další materiály.

Máte ještě nějaké další plány v tomto směru?

Chtěl bych ještě napsat životopisnou knihu, která by dokumentovala uplynulé 20. století na osudu mé rodiny. Bude určena nejen mým vnoučatům, ale i budoucím generacím, aby věděly, co museli jejich předkové prožít v tomto tragickém období. Vzhledem k svému věku budu muset spěchat, abych to všechno ještě stačil.

Mikve ve Stavovském

V lednu 2009 měla v pražském Stavovském divadle premiéru hra současné izraelské dramatičky Hadar Galronové. Přeložila ji Ester Žantovská, režíroval Michal Dočekal.

H. Galronová se narodila v Londýně roku 1970 v ortodoxní rodině. Když jí bylo třináct, přestěhovala se s rodiči a sourozenci do Izraele. Po studiu na střední škole nastoupila dobrovolně službu v armádě, pak absolvovala divadelní studia na univerzitě v Tel Avivu. Po studiích působila nějaký čas jako herečka, jako autorka se uvedla satirickou komedií pro jednu herečku s názvem *Pulsa*. Je spoluautorkou scénáře k filmům *Tajemství* (s režisérem Avim Nešerem) a *Bruria*. *Mikve*, její první celovečerní hra, vzbudila v Izraeli velmi protichůdné reakce. Osmkrát byla nominována na cenu Izraelské Divadelní akademie a roku 2005 získala nejprestižnější ocenění, jaké může v zemi drama získat – Hra roku.

Tématem tohoto dramatu jsou úskalí života v ultraortodoxním společenství v současném Izraeli z pohledu žen. Ženskou perspektivu autorka umocnila tím, že děj hry zasadila do rituální lázně – mikve. Mikve je tu podána jako místo, kde se společně se šaty, veškerými ozdobami, umělými vylepšeními svého vzhledu zbavují veškeré iluze, zástěrky a předstírání a ocitají se jen samy se sebou. Ve hře se ocitáme v tradičním světě, který ženám vymezuje přesně stanovenou úlohu a v němž se jakékoli vybočení z normy pokládá za provinění. Na osudech protagonistek chtěla H. Galronová ukázat na problémy, které s sebou takové upřádání pro ženy přináší a jak z něho ven. V tomto pohledu spočívá zajímavost dramatu, ale také, bohužel, v samotném závěru její hlavní slabina.

Je tu postarší Šošana (Iva Janžurová), oblíbená lázeňská, která má pro každou ženu přívětivé slovo, ale o skutečných problémech, které je trápí, nechce slyšet. Je tu naivní Esti (Jana Boušková) – manželka chasida, se kterým má šest dětí a trpí nouzi, ale svého muže miluje, on jí také; s tím jak žije, je spokojená, a naopak s podezřením hledí na jakékoli novoty a lidi, kteří nejsou „jako my“. Hindi (Tatjana Medvecká) je napohled sebevědomá energická panička, zvyklá druhé hodnotit a kritizovat – teprve naprosto mezní situace ukáže, jak složitou životní situaci jí ortodoxní manželství ve skutečnosti připravilo. Pak je tu Tehíla (Magdaléna Borová), nevěsta, nezkušená plachá dívka. Instinktivně se brání tomu, co je v její komunitě zvykem – domluvená svatba, *šiduch*. Nakonec se podvoluje, za cenu totální ztráty sebedůvěry a jakékoli životní jiskry. Chedva (Eva Salzmannová) je týraná žena. Její manžel je významný politický

představitel za náboženskou stranu, který má „i vlastní pořad v rozhlase“, takže jakékoli řešení svých problémů Chedva vzdává, obětuje sebe i duševní zdraví dcery a nechává situaci „vyhnívat“ až do úplné krize. Miki (Antonie Talacková) představuje sekulární společnost. V mikve se tato rocková hvězda ocitá jen kvůli svému manželovi, který se vrátil k tradičnímu životu, zatímco ona lázeň stejně jako ostatní židovské rituály považuje za úplnou hloupost. A pak je tu Šira (Petra Špalková v alternaci s Vandou Hybne-rovou), mladá energická a svérázná „tvrdohlavá“ žena, věřící, avšak se špatným „rodokmenem“, neboť její matka začala do-držovat příkázání, až když dceři bylo devět let. Zřejmě proto, že nevyrostala v tradičním prostředí, si Šira uchovávala selský rozum a dokáže pojmenovat a snažit se řešit problémy, které vidí. Současně pro ni náboženství nejsou jen prázdné rituály, ale snaží se o poctivou a niternou víru, která v jejím případě znamená především zájem o bolesti druhých a o nápravu křivd. Ve hře se stane katalyzátorkou nahromaděných potíží a přivede ženy ke statečnosti nutné k tomu, aby dokázaly bojovat za svůj názor a ozvat se, když se jim děje zlo.

V intimním prostoru mikve, mimochodem scénicky velmi zdařile řešeném, z žen odpadávají slupky jejich „masek“, v živých replikách nechtěně poukazují na své potíže, až do jejich úplného odhalení. První polovina hry je zajímavá svou náznakovostí: tušíme, že každá postava něco zatajuje, sledujeme, jak ostýchavě a až s nechutí se ženy začínají o svých útrapách bavit, a díky Širině otevřenosti sbírají i odvahu jim čelit. Učiní tak až v samém závěru, kdy se vzbouří proti zásahu „mravnostní hlídky“ – jakémusi ultraortodoxnímu komandu, které na příkaz Chedvina násilnického manžela chce Chedvu jako „vzpornou ženu“ poslat do psychiatrické léčebny. Takové vyústění děje mi sice připadá trochu násilné a přexponované, divák se v mysli a jednání postav ztrácí, nicméně zásadní otázky jsou položeny, a je na divákovi, aby se nad nimi zamyslel.

Není, myslím, zcela jednoznačné, do jaké míry lze izraelské problémy (a navíc problémy, jež jsou i v Izraeli specifické) přenést do jiných podmínek. Autorka k tomu říká: „*Všechny události, které hra ukazuje, jsou pravdivé, i když žádný konkrétní předobraz postavy nemají.*“

Myslím, že Mikve je morální hra o jakékoli uzavřené společnosti. Dává postavám jen odvahu klást otázky a vidět možnost změny, která nepřijde shůry, ale jen od žen samotných. Věřím, že v ní jsou osudy, které by se mohly odehrát v jakékoli uzavřené společnosti. Určitě i u vás se vyskytují případy strašlivých věcí, které někdy dělají i rodiče vlastním dětem a blízké okolí o tom ví a mlčí.“

Alice Marxová

(Zkrácená verze článku a rozhovoru s autorkou, které byly publikovány v lednovém čísle měsíčníku Roš chodeš.)

**Na čtvrtek 16. dubna 2009 zajistilo
pro nás předsednictvo Terezínské iniciativy
lístky na toto divadelní představení.**

**Můžete si je objednat v sekretariátu TI u Marty Jodasové (tel. 222 310 681).
Lístek stojí (po 50% dotaci Terezínské iniciativy) 125,- a 150,- Kč.**

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

Ve 44. čísle našeho časopisu jsme na 13. straně zveřejnili výzvu Rity McLeodové z Kanady našim čtenářům, kteří mohou číst časopis na internetu a nemusejí ho dostávat v tištěné podobě, aby se jí přihlásili. Každé číslo budou dostávat v *podstatném předstihu* před tištěnou podobou. Nehledě na to, že ušetří Terezínské iniciativě poštovné, které je – zejména do zemí mimo Evropu – dost drahé. Někteří čtenáři se již přihlásili a časopis v elektronické formě přijímají.

Ještě jednou zveřejňujeme e-mailovou adresu, na niž se můžete přihlásit: ritamcleod@shaw.ca.

Redakce TI

V neděli 8. března od 10.00 hodin se bude konat v Pinkasově synagoze v Praze tradiční tryzna k výročí vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau v březnu 1944.

Milá paní Löblová-Michalovská!

Konečně jsem se dočkala a dočetla, kdo také žil v Berouně. Jsem rozená Fišerová, chodila jsem do tamní školy, později však do školy v Praze.

Měla jsem to štěstí, že jsem se dočkala konce války v Terezíně, neb jsem pracovala v „Glimru“. Nikdo z mé rodiny se nevrátil. Pamatuji se na Vaše rodiče. Na židovské svátky moji rodiče chodili do synagogy a my jako děti jsme běhaly venku. Váš tatínek nás horlivě učil, my jsme však měly raději legraci na ulici. S potěšením čtu Vaše řádky, snad jste byla mezi nimi. (Vzpomínky na Terezín paní Stelly Löblové-Michalovské byly otištěny v našem časopise, č. 44, s. 8 – *pozn. redakce*.)

Nyní je mi 88 let. Můj bratr Viktor odejel dříve do Terezína, já jsem byla vždy vyreklamovaná, neb moje matka byla těžce nemocná a nebyla schopná transportu. Později však už jsem svého bratra v Terezíně nestihla. Můj bratr byl velký idealista. Myslel, že jedině komunismus nebo něco podobného vyřeší antisemitismus. Se mnou se moc nebavil, byla jsem pro něho příliš mladá a politicky prý za opicema. Chodil brzy ráno po Praze a rozdával letáky etc.

Později, když jsem přijela do Terezína, už tam nebyl. Byl někde v Polsku. Podařilo se mu utéci z lágru a prý se dostal až na polsko-ruské hranice, kde ho chytili, a tak asi hrozně skončil. Darmo mluvit či psát.

Mezitím jsem však byla v Terezíně, kde jsem se provdala po krátké známosti za Slávka čili Bubiho, jak ho nazývali. Tím on mě chránil před transportem do Polska. Byl známý fotbalista a měl známé ve vedení. Sám pak byl později zařazen do transportu mladých chlapců. To už pomalu končila válka a Slávek čili Bubi utekl ještě pár dní před koncem. Byl blízko Czenstochove a pomalu se dostal až do Rumunska, kde počkal až byla konečně i Praha osvobozená. První jeho cesta byla do Terezína. Já jsem už neměla v Praze nikoho, ke komu bych mohla jít.

Přesně na mé narozeniny se Slávek objevil.

To byl nejkrásnější den v mém životě.

Jana Schroterová-Fišerová

Všem, kdo jste ho znali, se smutkem sdělujeme, že Vok Malínský

ani svou zarputilou houževnatostí nepřelstil zákeřnou chorobu. Jakoby nebylo bolesti a všech potíží, vyrovnával se s nemocí stejně, jako se musel smířit s nepřítomností své manželky, která mu před pár lety zemřela. Do poslední chvíle bojoval a snažil se být užitečný v různých funkcích ve Svazu bojovníků za svobodu i ve Sdružení osvobozených politických vězňů.

Byl aktivním až vášnivým členem Klubu železničních cestovatelů, organizoval oblíbené výlety pro své přátele i spoluobčany z místa bydliště v Praze 6, kde celý život bydlel i pracoval – s výjimkou let 1944 a 1945, kdy byl internován v koncentračním táboře v Bystřici u Benešova.

Jsem ráda, že jsem měla možnost ho poznat při práci v revizní komisi Terezínské iniciativy. Budu na něho myslet, když se mi život bude zdát nelehkým. Svoji obětavou prací a statečností mi bude vždy příkladem.

Ing. Vok Malínský, CSc., předseda revizní komise Terezínské iniciativy, zemřel 11. prosince, ve věku nedožitých 82 let.

Ivana Kovanicová

Jacobo Kaufmann, režisér, spisovatel a hudební vědec žijící v Izraeli, by rád získal informace o poválečném osudu zpěváků známých z účinkování v Terezíně. Jsou to Marion Podolierová, Hilde Aronson-Lindtová a Bedřich Borges.

Jacobo Kaufmann, Bar Kokhva 3/40 – Jerusalem, 97875 – Israel, tel/fax 972-2-5812646
e-mail: vn18548@netvision.net.il, www.jacobokaufmann.com

Nadační fond obětem holocaustu společně s Institutem Terezínské iniciativy a Českou unií židovské mládeže i letos připravil vzpomínkovou akci u příležitosti Jom ha-šoa. Se zapojením veřejnosti se budou číst jména obětí šoa na Náměstí Míru v Praze 2. Srdečně vás zveme na letošní Jom ha-šoa, které se uskuteční 21. dubna 2009 opět na Náměstí Míru od 14 do 17 hodin.

Marta Malá, ředitelka NFOH

POZVÁNKA

Zveme vás na sněm Terezínské iniciativy,
který se letos koná ve čtvrtek 2. dubna
v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9).

Zahájení v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin.

**Pro ty, kteří pojedou na sněm městskou hromadnou dopravou:
Vystoupíte ve stanici Strážkov – stanice metra C.
Hotel Duo hned uvidíte před sebou.**

**V hotelu bude zajištěno vyvezení méně pohyblivých až k sálu,
kde se bude sněm konat.**

Těšíme se na vás na všechny.

Předsednictvo TI

Děvčatům z pětadvacítky i těm od vedle

Bylo nám třináct, když jsme se v roce 1942 seznámily a nastěhovaly se do L410. Pocházely jsme z různých míst a z odlišného prostředí, velice brzy jsme se však szily a společně prožívaly tu nelehkou etapu našeho mládí. Překonávaly jsme nejrůznější nesnáze, neměly jsme dost jídla, obávaly se transportů „na východ“, trpěly avitaminózami, prodělávaly žloutenku, encefalitidu a další infekční choroby, vedly každodenní, předem prohraný boj s nepřijemným hmyzem. Avšak prožívaly jsme také své první lásky, po práci v zahradě jsme po večerech vedly diskuse o všem možném, četly a recitovaly moderní českou a slovenskou poezii i Zpěvy staré Číny, zpívaly národní písničky a Brundibára. Naše opatrovnice, Magda a Edita Weissovy, Laura Schimková a další, nás učily, předávaly nám své znalosti a vědomosti, a především nás vedly a vychovávaly tak, abychom byly potom, až bude po válce, schopné nalézt své místo v životě. Toho se bohužel mnohé z nás nedožily: Vlastička Haasová, Irenka Sternová, Lilka Hochnerová, Margot Löwyová, Eva Picková, Šoška Krausová a další. Nám se podařilo přežít, našly jsme si povolání, založily rodiny, vychovaly děti a radujeme se z vnoučat a leckterá i z pravnoučat. Bohužel i z nás však už celá řada mezi námi není. První odešla Soňa, později Líza, Ruty, Lydie, Eva, Šáry, Dáša... Určitě na ně nikdy nezapomeneme. Nám, které tu ještě jsme, je letos osmdesát. A tak bych chtěla popřát nám všem, v Čechách, na Moravě, na Slovensku, v Izraeli, v Německu, ve Venezuele a kdoví kde ještě, abychom to na tomhle světě ještě nějakou tu chvíli ve zdraví vydržely.

Danka

Návrat o 67 let zpátky. Pětadvacítka na filmovém záběru z roku 1942.

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@gmail.cz

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Božena Guttmannová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Eva Štichová

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v EUR: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 46 vyšlo v únoru 2009.

MK ČR E 10779